Ο κύκλος

διμηνιαία έκδοση τέχνης και προβληματισμού

ΣΧΕΔΙΑ ΚΑΙ ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΣΑΒΒΑ

2

ΜΑΡΤΗΣ · ΑΠΡΙΛΗΣ 1980

ο κύκλος

διμηνιαία έκδοση τέχνης κ/ προβληματισμού

Πνευματική Ομάδα: Στέφανος Ζυμπουλάκης, Κώστας Κατσώνης, Τρύφωνας Παπαχριστοφόρου, Χριστόφορος Παπαχρυσοστόμου, Λούης Περεντός, Φοίβος Σταυρίδης.

Υπεύθυνος κατά το νόμο: Φοίβος Σταυρίδης, Κρήτης 5, Λάρνακα.

Συνεργασίες — έντυπα — εμβάσματα: Ο ΚΥΚΛΟΣ, Τ.Κ. 527, Λάρνακα, (Κύπρος).

Συνδρομές (μόνο ετήσιες, από το Γενάρη κάθε χρόνου)
Εσωτερικού: £2.500 μίλς
£3.000 μίλς (Βιβλιοθήκες, σχολεία, οργανισμοί)
Εξωτερικού: $12

Τιμή τεύχους (40 σελίδες): 400 μίλς

Κυκλοφορεί σε 1000 αντίτυπα.

Προτεραιότητα θα δίνεται σε κείμενα μελέτης και προβληματισμού του Κυπριακού χώρου (μελέτη, δοκίμιο, βιβλιογραφία).

Κείμενα που φέρουν υπογραφή, εκφράζουν τις απόψεις του συγγραφέα- τους.

Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται (Φωτογραφίες επιστρέφονται). Τα ανάτυπα επιβαρύνουν τον συγγραφέα.

Αναγγέλονται όλες οι εκδόσεις που στέλλονται στο περιοδικό. Κυπριακές εκδόσεις, ή εκδόσεις αναφερόμενες στην Κύπρο, που στέλλονται σε δυό αντίτυπα, κρίνονται.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σχέδιο εξωφύλλου: σχέδιο Χριστόφορου Σάββα (c. 1957)

Φωτοσύνθεση: ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΛΤΔ Τηλ. 54400, Λευκωσία.

Εκτύπωση: POLYKOLOR OFFSET PRINTING LTD TEL. 56322 LARNACA - CYPRUS

ΧΡΙΣΤΟΣ ΣΑΒΒΑ

ΠΑΡΑΚΚΛΙΣΕΙΣ

(Σημειώσεις Ημερολογίου 1958–58)

Λονδίνο

ΓΡΑΜΜΑ

Αγαπητέ μου Παντελή.

Η Αγάπη σου,
οι πληροφορίες
με βάζει σε υποψίες
Εδώ που τα λέμε
δεν υπάρχουν δικαιολογίες
Περπατώ στους δρόμους
με την ύπαρξή σου γραμμένη
κάτω απ' τα παπούτσια μου,
και ανακουφίζομαι σε κάθε μου
πάτημα
Κάποια φορά βγάζω τα παπούτσια
και περπατώ με τις κάλτσες
που τότες βρίσκεις ανακουφίζομαι
Κάποτε πετώ τα παπούτσια
στον αέρα

και βάζω τις βρισιές,
Αυτό είναι κομμάτι του παιχνιδιού.
Κάποια μέρα μπορεί να τα χάσω
Και τώρα σα σήμερα
και σου γράφω.
Εσύ μου είπες να τα κάνω
όλα αυτά
Και ακριβώς σου γράφω για
να σε πληροφορήσω πως δεν
κάνω διαφορετικά.
Η αγάπη σου τραβά απ' τα
μαλλιά...
όταν μάχομαι...
και μ' απόσταση δυνάμεις
αυτή τη κρίσιμη στιγμή.

ένα καντούνι στη Dijon

29 Αυγούστου 1956

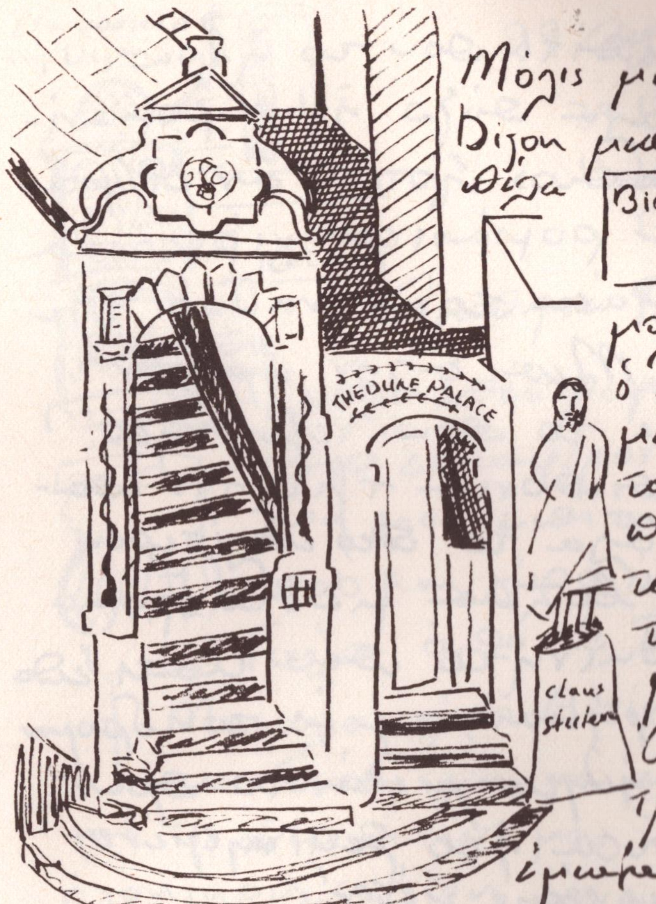
39 Rue Delambre
Hotel NAMUR
PARIS 14-

Αγαπητέ Παντελή

μόλις επέστρεψα από το πιό ενδιαφέρον ταξίδι στή ζωή μου έκανα από 1800 κ.μ γύρω από τήν Γαλλία από το Παρίσι στή Μασαλία γύρω Αντίπολις Nice και Γενεύη για να σου περιγράψω τις περιπέτειες μου θα χρειαστούν ολόκληρες σελίδες εν συντομία ήχα μαζί μου μία πατανίαν και κοιμούμουν όπου είχαν νυχτωθώ. Μιά νύχτα κοιμήθηκα πάνω στο σανό με ένα σπίτι νου γαλου γεωργού της ήρτε κατα τις 11 να ταΐση της χαβριν ήτουν να με προτσιάσι με το δικράνι μία άλλην ημέραν κοιμήθηκα

με σένα σπίτι που το ήβρα ύφηστερον άλλα πούλω ήσαν ρομανί-σι της κάποιος ήρτε σ'αν επιμού-μουν της ρομάνισσα γιρισόντα μέσα έσφαξα το πανηγύρι της ξέθηκα. Μια άλλην ~~πρ~~ νύχτα έπεσα της το πρωί εξύπνησα μέσα πιτσόνια της τις κα-ττίσκιες αλλά το πιο καλύτερον ήτο που βρήκα μέσο δρόμο ένα αυτοκίνητο που κάτι έπαθε της φήκαντο μές τον δρομον της κοιμήθηκα μέσα το πρωί που ξύπνησα ήτο ξεκινημένο μέ τον σωφέρην μέσα!
Το καλύτερον όμως τιμήσιν τα ήτα στή Μασαλίαν έπεσα μέσ το σταθμό της κατά τις 12 ένας αστυνομικός με ξύπνησε της ζήτα μου τις ταυτότητες μου της κίταξε σύμπτωσιν να ήταν καλομαράς της πήρε στο police station που έκοψα ένα καλόν ύπνον

Μόλις μπῆκα στήν
Dijon μια μεγάλη τα-
μπέλα

μόλις τα διάβαινα
ὁ ἀστυνομικός
μόρφωσε που
τον κάπο της
πέμενε να
του δίξω τίς
ταυτότητες
μου.
Επειδή είχα
της το ξένι
έμπαινε σαν σ...
της αναγιῶ εποχής

Η Dijon είχα το ωραιότερον μου-
σειον που έχω δεῖ μερικούς από
τούς ωραιότερους πίνακες του Utrillo
Renault Villon Chagal Modiliano
Matisse Derain και Leger.
και ~~πολλά~~ μένει στή μνήμη μου
αὐτή ἡ πόλη με τα πιό ωραία χέρια

Η Dijon ἦτο ἡ μόνη πόλις
που ἔμινα σε ξενοδοχεῖον ἔμινα
δυό μέρες μια γύραν τήν ἡμέρα
με δυο γαρία.
Από το ξενοδοχεῖον μου εἶχα το
ωραιότερον view σε μια ἐκκλησία
της αγ. Ιωάννου
όταν ἐπήγαινα τὸ πρωί
θαύμαζες το χρώμα τίς πρωΐνα
της τζάμια στα πόρτα ὥρα
να εικονίζουν
τα πάθη του
Χριστού
από τήν
Dijon
άρχιζε ἡ
ωραιότερα
περίοδος
μέ τόν
χρονικό
phone που τρόμαξε
να τρέχει
τριμιουζικ
και άρχισε
νερά.

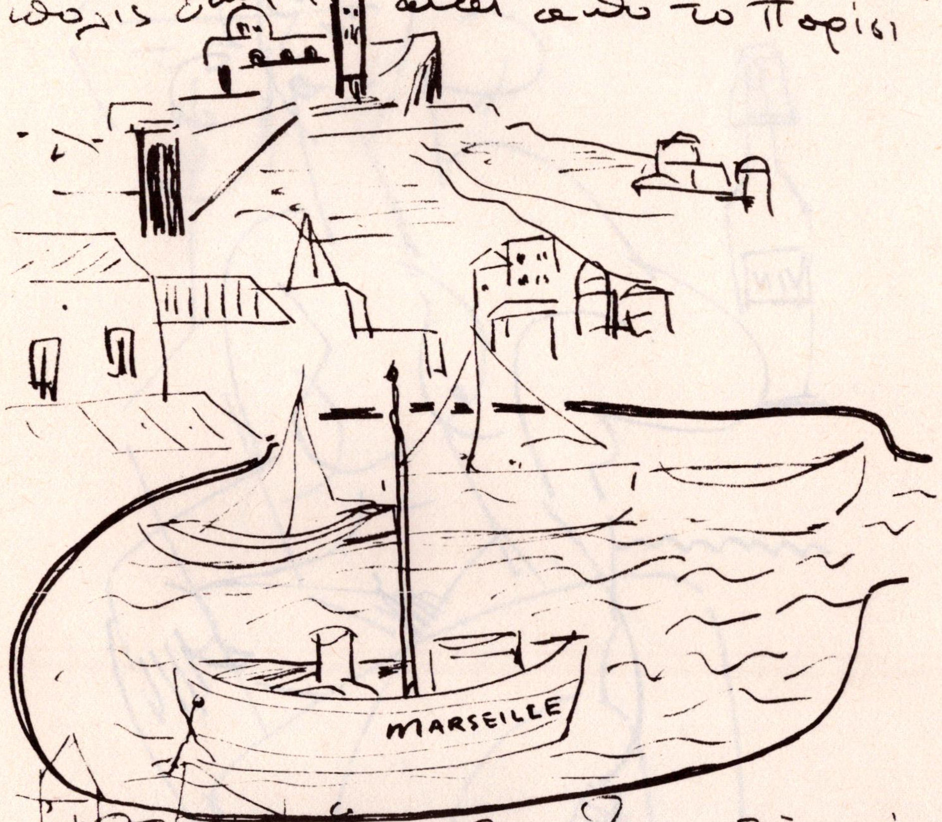

Η Grenoble είναι ή πολύ-
τερη πόλις με τήν πιό
πολύτερην τοποθεσίαν
και τις τρογύρω κοιλάδες.
εδώ συναντήσαμεν ένα Γερμα-
νό και κάναμεν παρέα ταξίδευε
και κείνος ήτον λογοτέχνης
και ποιητής και μιλούσε τα
αγγλικά και τα Ιταλικά εκτός
από τα γαλλικά άψογα μου
έδωσε ένα ποίημα μεταφρασμένο
από τον ίδιο στα αγγλικά του
γερμανού ποιητή George Stefan
με τον γερμανόν ταξιδέψαμεν
μαζί έως την Μασσαλίαν.

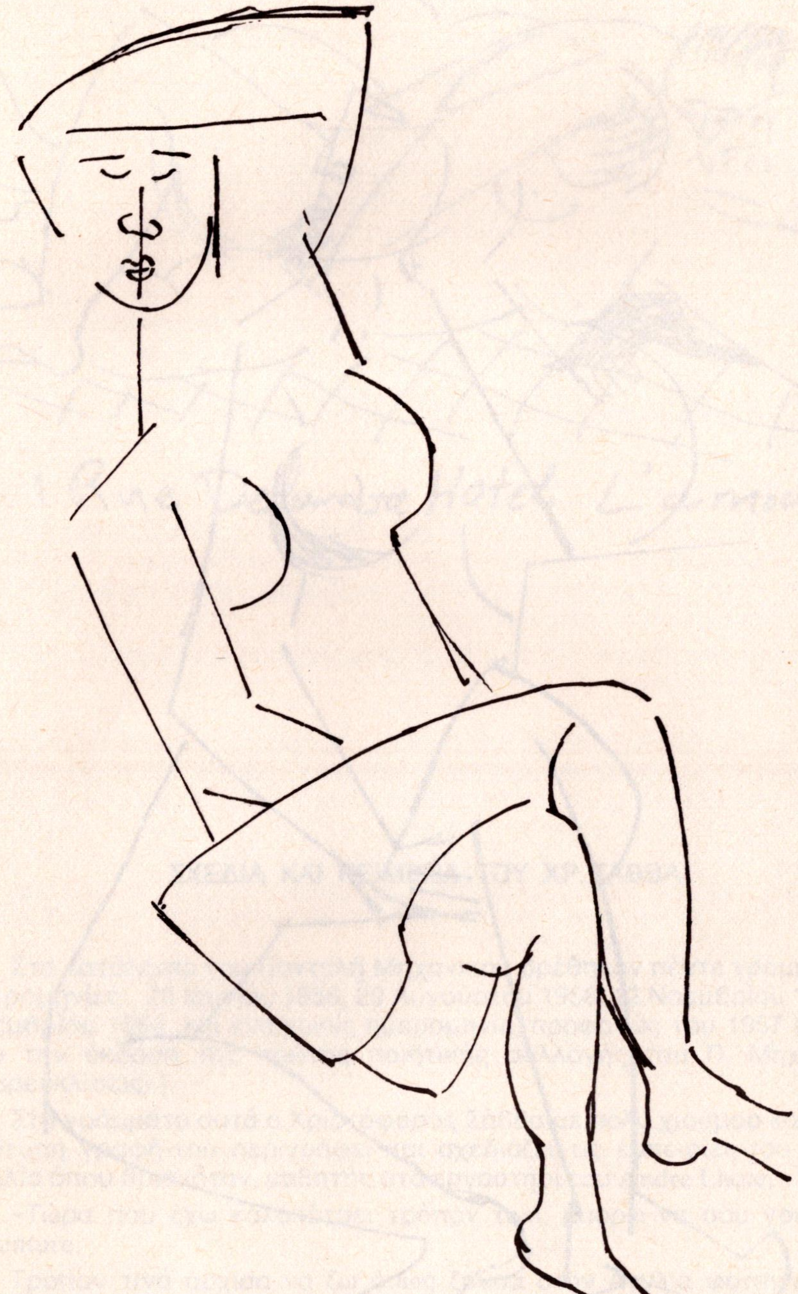
Από τήν Grenoble πήγαμεν στή
Valenze και από τήν Valenze
στήν Aix του Cezanne και
Avignon πολύ όμορφη πόλις
που ονομάζεται και πόλις της
τέχνης εδώ παρακολουθήσαμεν
τήν νύχτα το passion play

Ή Μασσαλία λογαριάζεται ή πιο
μεγάλη και πιο πυκνοκατοικημένη
πόλις ύστερα από το Παρίσι

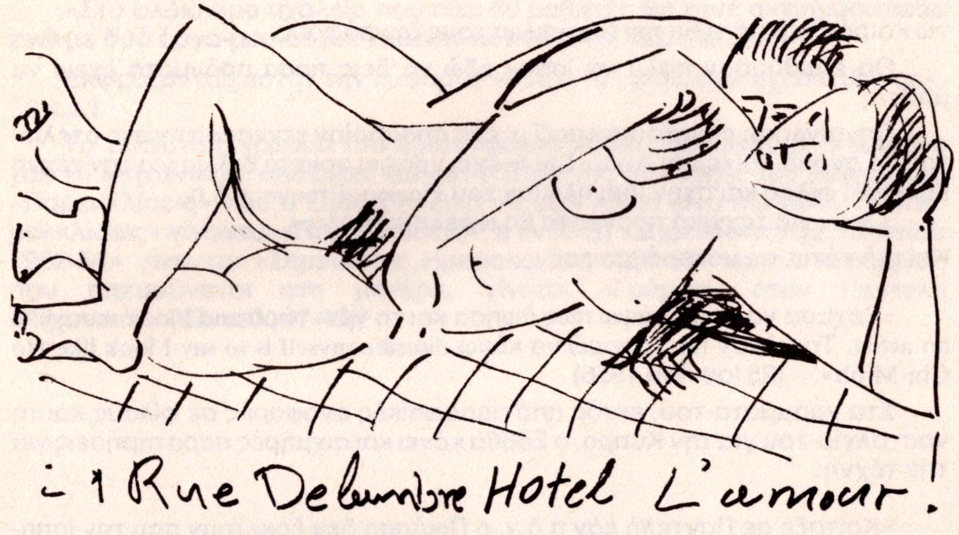

από τήν ώρα που θα μπεις στή
πόλη 10 κ.τ. μίλια παρκαρισμένα για να
φθάσεις στο κέντρο και είναι σωστά
είναι δε χτισμένη σε βουνά και έχει
ένα πολύ ωραίο λιμάνι και γύρω
γύρω χτισμένη ή πόλη με τους
ψαράδες που ψαρεύουν οι παρα-
πλέον είναι Ιταλοί

VIN

ΣΧΕΔΙΑ ΚΑΙ ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΟΥ ΧΡ. ΣΑΒΒΑ

Στα κατάλοιπα του Παντελή Μηχανικού βρέθηκαν πέντε γράμματα με ημερομηνίες: 25 Ιουνίου 1956, 29 Αυγούστου 1956, 12 Νοεμβρίου 1956, 21 Νοεμβρίου 1956, και ένα χωρίς ημερομηνία, προφανώς του 1957 (ύστερα από την έκδοση της πρώτης ποιητικής συλλογής του Π. Μηχανικού. «Παρεκκλίσεις»).

Στα γράμματα αυτά ο Χριστόφορος Σάββα με πολύ χιούμορ και με την ιδιότυπη γραφή-του περιγράφει και σχεδιάζει τις εμπειρίες-του από τη Γαλλία όπου βρισκόταν, μαθητής στο εργαστήρι του Andre Lhote.

«Τώρα που έχω καλοκάτσει τρόπον τινά, μπορώ να σου γράψω my adventure.

Τρόπον τινά άρχισα να ζω όπως ζούσα στην Αγγλία φοιτητική ζωή, παίρνω από την Τράπεζα εδώ 25 λίρες τον μήνα αλλά η ζωή εδώ είναι πολύ ακριβή και υπάρχουν τόσα πράματα που θέλεις να γνωρίσεις και να δεις.

Αλλά προσπαθώ να ζω όσον πιο φτηνά μπορώ για να μείνω πιο παραπά-

νω καιρόν ξέρεις τι θα πει Παρίσι για τους ζωγράφους;

Θα επεθύμουν πολύ νά 'σουν εδώ να δεις πόσα πράγματα έχεις να μάθεις.

Πηγαίνω και εργάζουμαι μαζί μ' ένα σπουδαίον τεχνοκρίτην στο ατελιέ-του το όνομα-του είναι Andre Lhote έχει γράψει αρκετά βιβλία για την τέχνη και είναι φίλος και στην ίδια ηλικίαν του Picasso, Braque, κ.λ.π.

Όσον για τεχνικά πράγματα θα ωφεληθώ πολύ.»

Και πιό κάτω, σε υστερόγραφο:

«Ξέχασα να σου γράψω πως άφησα και το γένι τώρα and I look more like an artist. Το μόνον που μπορώ να κάνω discribe myself is to say I look like Ho Chi-Minh». (25 Ιουνίου 1956)

Στα γράμματά-του, εκτός από προσωπικές αναφορές σε φίλους και τη νοσταλγία-του για την Κύπρο, ο Σάββα κάνει και αιχμηρές παρατηρήσεις για την τέχνη:

«Κοίταξε ρε Παντελή εάν π.δ.χ. ο Πικάσσο δεν έρκετουν που την Ισπανίαν στο Παρίσι θα συναντούσε την Stein που τον ανάδειξε όταν εκατάλαβε πως κάτι είσιεν να πει στην τέχνη-του, το ίδιο τζιαι για τον Max Jacob τζιαι μεν πάεις μακριά πιάσε που την Κύπρο...»

Εδώ, αναφερόμενος ο Σάββα σε γνωστό Κύπριο ζωγράφο, που τον εκτιμά πολύ, γράφει:

«... επειδή όμως διάλεξεν τον εύκολον δρόμον πώς να ζήσει καλά ποιός τον ηξέρει εχτός από το σχολείον που διδάσκει... τζιαι να θέλει να προχωρήσει με τους συγχρόνους του πάντα θα είναι 20 χρόνια πίσω γιατί για να καταλάβεις την σημερινήν τέχνη πρέπει να έχεις υπ' όψιν-σου την εξέλιξιν που πέρασεν τούτα τα χρόνια τζι ο... τούτον τον τζιαιρόν ήταν δάσκαλος. Είναι καλύτερα να ζήσεις 20 χρόνια δυστυχισμένος στο Παρίσσι παρά 40 ευτυχισμένος στην Κύπρο, το μόνον εμείς που παντού είμαστιν δυστυχισμένοι». (29 Αυγούστου, 1956)

Ζει με πολλές στερήσεις, στηριγμένος σε επίδομα που του δίνει κάποιος, που δεν κατονομάζεται στα γράμματα. Όμως τούτο δεν τον εμποδίζει να απευθύνει, στο ίδιο γράμμα, πρόσκληση στον Μηχανικό για να τον επισκεφθεί, εκφράζοντας πρόθεση να του πληρώσει τα έξοδα:

«Εαν αποφασίσεις τζιαί 'ρτης στο Παρίσι είμαι διατεθειμένος τώρα που βαστώ χρήματα να σου πληρώσω το εισιτήριο-σου έντζιεν που τα ριάλια-μου τζιαι μεν άλλος μου τά 'δωσεν».

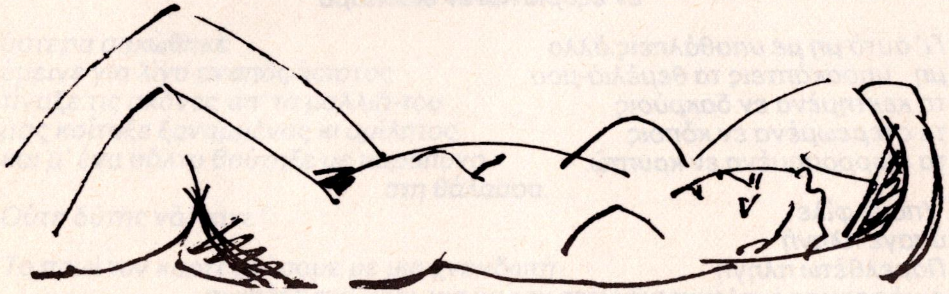
Σ' ένα τελευταίο γράμμα-του (21 Νοεμβρίου, 1956) θα πει:

«Εγώ μπορώ να πω πως είμαι κατευχαριστημένος γιατί βρίσκουμαι εδώ σε τόση ζύμωσιν που γίνεται γύρω από την τέχνη και εξαιρετικά ωφελέθηκα πάρα πολύ γιατί άρχισα πραγματικά να βλέπω για πρώτη φορά με το μάτι του ζωγράφου.

«Στο ολόκληρο σχολείο που πάω 60 μαθητές θα τους αντιπροσωπεύω εγώ με δυό έργα-μου σε μια έκθεσιν που λέγεται Νέα ταλέντα».

Εκφράζοντας αυτήν την ευφορία, γεμίζει το γράμμα με σχέδια (βλ. σελ. 56 κ.ε.)

Το τελευταίο γράμμα του Χριστόφορου Σάββα, που έχουμε, σταλμένο του Π. Μηχανικού, αποτελεί και μια σάτιρα της συλλογής του Μηχανικού «Παρεκκλίσεις» που ο Σάββα πρέπει να είχε λάβει λίγο πιο πρίν. Οι «Παρεκκλίσεις» γίνονται «Παρακκλίσεις», η ένδειξη «Σημειώσεις Ημερολογίου 1952-54» γίνονται «Σημειώσεις Ημερολογίου 1958-58» και το «Γράμμα», που απευθύνεται στη μητέρα, γίνεται «Γράμμα» στον Παντελή Μηχανικό. (βλ. σελ. 47-49)

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΚΥΠΑΡΗΣ

ΠΕΝΤΕ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Μη!

Μη έρχεσαι
μη επανέρχεσαι
μη επιμένεις
γιατι εννοείς τα ασήκωτα
τα δυσβάστακτα
υπονοείς τα πληγωμένα
αυτά που δεν αντέχω
αυτά που δεν έχω
αυτά που δε χωρούν
που δε συγχωρούν...

Αίφνης ραγίζω! Κι ύστερα;
Αίφνης ενδίδω! Κι ύστερα
Ύστερα θ' απελπιστούμε και θα πεθάνουμε
εν εξορία και εν διασπορά

Γι' αυτό μη με υποθάλπεις άλλο
μη υποσκάπτεις τα θεμέλιά-μου
τα κεκτημένα εν δακρύοις
τα στερεωμένα εν κόποις
τα ισορροπημένα εν κρυπτώ.

Ύπαγε φίλε
ύπαγε πληγή
Παρελθέτω πληγή
αιμάσσουσα εντός-μου
παρελθέτω!

Οι μνηστήρες της Πηνελόπης

Τελευταία έμαθα και για τους μνηστήρες
της Πηνελόπης.

Σαράντα ρεμάλια, λέει, ίσαμε κει επάνω,
να πίνουνε νερό στ' όνομά-της

κι αυτή η Πηνελόπη, λέει, άλλο που δεν ήθελε.
Ψέματα όλα τα περί ακεραιότητος
και πιστότητος κι εντιμότητος εκ μέρους-της.
Είχε κι αυτή τους χαφιέδες-της επί των
Δημοσίων σχέσεων
που φρόντιζαν για όλα με το νι και με το σίγμα.

Αφού

καθώς ψιθυρίζεται μεταξύ συγγενών και φίλων
(εγνώσθη από υψηλά ιστάμενα πρόσωπα) ότι
υπήρχε και τεσσαρακοστός πρώτος μνηστήρ
η δε Πηνελόπη ήταν μια πόρνη εν στολή
παραλλαγής
και τίποτ' άλλο.

Γι' αυτό κι ο Οδυσσέας
πήρε των ομματιών-του και χάθηκε.

Ο ήλιος

Ξαφνικά, κατά το λιόγερμα
γλύστρισε ο ήλιος και στρώθηκε φαρδύς-πλατύς
στον ορίζοντα

ύστερα σηκώθηκε
έμεινε για λίγο αναποφάσιστος
τίναξε τις σκόνες απ' τα μαλλιά-του
μας κοίταξε ξαναμμένος κι αμίλητος
και μ' ένα σάλτο βούτηξε με παράπονο
στη θάλασσα.

Ούτε δύτης νά' τανε!

Το πρωί τον καρτερούσαμε με μια χνουδωτή
πετσέτα στο χέρι, για να τον στεγνώσουμε
με δυό καθαρά λόγια στο χέρι,
για να τον παρηγορήσουμε.

Ο ήρωας

*Ύστερα σε είπαν «ήρωα μεγάλο και τρανό
κι άξιο τέκνο της πατρίδος».
Κι ύστερα δάφνες και χειροκροτήματα, και λοιπά,
και λοιπά.*

*Μα εσύ τίποτα.
Κι εγώ σε κοίταζα...*

*Κοίταζα τα μάρμαρα και χαμογελούσα
έβλεπα τις προτομές και πικραινόμουνα
διάβαζα τις επιγραφές και σιχαινόμουνα
και σού 'γνεφα υπομονή
και σου υπενθύμιζα υπομονή, πάση θυσία.*

Ιδού λοιπόν η χώρα-μου

Ιδού λοιπόν η χώρα-μου

*Νεκρά ηφαίστεια
που διάβηκαν σέρνοντας πίσω-τους
λάβα νεκρή τις θύμησές-μας
Ανεβροχές
φωτιά και θάνατο*

*Χώρα που επικύπτει, που προχωρεί και δεν
προχωρεί
χώρα που σέρνεται, που δε φτάνει*

*Και το παράπονο, παράπονο
η ανεβροχιά, ανεβροχιά
ο θάνατος, θάνατος*

*Η χώρα-μου, παντοτινά δική-μου
απ' την αρχή ώς το τέλος.*

Γ. ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΠΙΕΡΙΔΗΣ

Ο ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΣ ΝΙΚΟΣ ΒΡΑΧΙΜΗΣ

Μέσα στη σύγχρονη κυπριακή πεζογραφία, ο Νίκος Βραχίμης ξεχωρίζει σαν ο πρώτος εκπρόσωπος του ανήσυχου πνεύματος της εποχή-μας και των νέων αναζητήσεων, που θέλουνε ν' απλώσουν τον έντεχνο πεζό λόγο περ' από τον κύκλο της ρεαλιστικής απεικόνισης της πραγματικότητας, παραμερίζοντας τον συγκροτημένο μύθο, την πλοκή.

Από την αρχή κιόλας ξεκαθαρίζει τη θέση-του πάνω σ' αυτό το σημείο και χαράζει τη γραμμή, που θέλει να δώσει στο δημιουργικό-του έργο. «Βλέπω ότι η πλοκή αρχίζει να επεμβαίνει στα γεγονότα, που απαρτίζουν τη ζωή-μας», λέγει.

Το 1944, ο Κώστας Προυσής αναφερόμενος στον «Άγνωστο» χαρακτηρίζει τον συγγραφέα σαν σουρεαλιστή. Ο Προυσής πρόσεξε από νωρίς την παρουσία του Βραχίμη, που τον θεωρούσε σαν «μιά από τις δυναμικότερες και ουσιαστικότερες φυσιογνωμίες της κυπριακής λογοτεχνίας».

«Ο Νίκος Βραχίμης», γράφει ο Προυσής, «είναι ο ανικανοποίητος ερευνητής της ζωής, του κόσμου των στοχασμών και των άγνωστων βυθών του υποσυνειδήτου και που ευσυνείδητα τον βαραίνει καταθλιπτικά η ευθύνη των ακαθορίστων αυτών περιοχών της ανθρώπινης ζωής και σκέψης. Διαπιστώνει το φοβερό δίλημμα για το μεγάλο Ναί ή το μεγάλο Όχι, κι ανήσυχος διερωτάται σ' ένα εξαντλητικό μονόλογο (προπάντων στην εξαίρετη πεζογραφία-του) για το δρόμο της εκλογής, για την απόφαση, που δεν τολμά να πάρει.
Είναι γιομάτος αμφιβολίες, απίθανα σχήματα, διάχυτες μορφές με πολλή ανισότητα στη σύλληψη και στην εκτέλεση... Τον βασανίζει το εσωτερικό πρόβλημα της κατανόησης και διαρρύθμισης της ουσίας που αποτελεί τον Άνθρωπο».

Θα δοκιμάσω εδώ, να ξεχωρίσω μερικά από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του πεζογραφικού έργου του Βραχίμη.

Ένα από τα πιό έκδηλα είναι ο πλούσιος ρ ασυγκράτητος λυρισμός, που το διαποτίζει. Ο ποιητής Βραχίμης εισορμά διαρκώς μέσα στο έργο του πεζογράφου με εικόνες σαν αυτήν εδώ: «είχα μερικά χαμόγελα μέσα στη ζεστή παλάμη-μου,.. τότες στέναξαν και πέθαναν πρίν ν' ανθίσουν». Ή αυτήν: «Η θάλασσα είναι μεγάλη. Όμως ο άνθρωπος απλώνεται πάνω από την έκτασή-της». Και δεν είναι μεμονωμένες οι τέτοιες εικόνες, θα τις βρούμε σκορπισμένες απλόχερα μέσα στις σελίδες-του.

Άλλο χαρακτηριστικό γνώρισμα μέσα στο έργο του Βραχίμη είναι η ειρωνική διάθεση, ο σαρκασμός, που αστράφτει συχνά μ' ένα τρόπο απροσδόκητο και πολύ προσωπικό. «Ο κύριος Ίξ», λέγει κάπου, «είναι λιγάκι κατακόρυφος».

Ο σαρκασμός αυτός έρχεται συχνά σε αντίθεση με την τρυφερότητα του Βραχίμη. Γιατί συμβαίνει τούτο: Στον Βραχίμη συνυπάρχουνε μια ανήλεη ροπή ν' ανιχεύσει τ' αδύνατα σημεία της ανθρώπινης φύσης, αλλά και μια τρυφερότητα, που βασανίζεται γιατί θέλει νάναι κρυμμένη. Την αντίθεση αυτή θα τήνε συναντήσουμε συχνά μέσα στο έργο-του. «Σκέφτηκα προς στιγμήν», λέγει κάπου, «και ντράπηκα, φοβήθηκα μη τυχόν και (η Ίρμα) συλλάβει επ' αυτοφώρω το στόμα-μου να γελά». Αλλού πάλι μιλά για «τις τρελλές ερωτήσεις με τις οποίες συνηθίζω να καταβασανίζω τα προσφιλή-μου πρόσωπα και τον εαυτό-μου». Κι' αλλού λέγει: «Τα λόγια-μου, υποθέτω, θα τα είχε συνοδεύσει ένα αόρατο χαμόγελο. Όταν δεν προσδίδει στη φωνή-μου τον απαίσιο εκείνο τόνο μεταξύ εγκαρδιότητας και ειρωνίας που τόσο εξερεθίζει την ηθική-μου, χαρίζει στη φωνή-μου ένα παλμό εντελώς φιλικό. Όμως μέσα στον φιλικό αυτό παλμό σα να αισθάνθηκα την δήθεν υπεροχή της κακής αλαζο-ειρωνίας. Γι' αυτό έχω γράψει και προηγουμένως. Σήμερα, που επανέρχομαι στο ίδιο θέμα, είμαι υπερβολικά στενοχωρημένος. Δεν έχω διόλου διάθεση, σας διαβεβαιώ, να παίξω το ρόλο του διλετάντη είρωνα».

Κι' όμως δεν παύει να είναι σκωπτικός.

Όλο το έργο του Βραχίμη είναι η έκφραση του εαυτού-του του αντιφατικού, του πολυσύνθετου, του ανήσυχου. Μιά αδιάκοπη ενδοσκόπηση, που έχει σαν κίνητρο-της μια θέληση ειλικρίνειας που αγγίζει τα όρια του πάθους. Διαβάζοντας το έργο-του βρίσκουμε παντού την προσωπικότητά-του, είτε μιλά στο πρώτο πρόσωπο, είτε στο τρίτο, είτε στο δεύτερο, είτε όπως συμβαίνει συχνά, μεταπηδά από το ένα στο άλλο, σα νά'θελε μ' αυτό τον τρόπο να τονίσει πως ανεξάρτητα από τις άλλες λεπτομέρειες, το βαθύτερο περιεχόμενο του έργου-του είναι η εκμυστήρευση.

Μιλήσαμε για αντιφατικότητα, γι' ανησυχία. Είναι κι' αυτό ένα από τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του έργου του Βραχίμη και πηγάζει από τη βασανιστική θέλησή-του να εισδύει στο απροσπέλαστο βάθος των πραγμάτων, κι από την άρνησή-του να συνθηκολογήσει με οποιαδήποτε μορφή τυποποίησης, ακόμα και με τις συμβατικότητες που μας επιβάλλει η ζωή αν θέλουμε να συμφιλιωθούμε μαζί-της. Τα φαινόμενα, όταν θελήσουμε να πάμε στο βάθος-τους, παρουσιάζονται γεμάτα αντιθέσεις, που εμείς προσπαθούμε να τις εξομαλύνουμε από ανάγκη να βάλουμε κάποια τάξη, να τα φέρουμε στα μέτρα της δικής-μας αντοχής. Ο Βραχίμης δεν καταδέχεται να κάμει αυτό το συμβιβασμό, μ' όλο που έχει επίγνωση του κινδύνου.

....«Οι αντιμαχόμενες δυνάμεις, που πολεμούν μέσα-μου», λέγει, «... η οξυδέρκεια της πυρωμένης δραστηριότητας, που κατοικεί μέσα στα στήθη-μου». Κι' αλλού: «Είναι πολλοί που παρηγορούνται ή που νομίζουν ότι πρέπει να παρηγορούνται. Έτσι είναι τ' ανθρώπινα, είναι η επωδός της συμβατικής φιλοσοφίας-τους. Μάθε λοιπόν ότι είμαι ένας ασυμβίβαστος».

Και ποιός είναι ο κίνδυνος;

Τον ξεύρει ο Βραχίμης και μας τον δείχνει με τον τρόπο-του όταν μας μιλάει για «μια πείρα τόσο μεγάλη, που καταντούσε αβεβαία». Αλλά δεν συνθηκολογεί. «Κοίταξε τις πυραμίδες του Χέοπος» μας λέγει αλλού, «προβάλλουν κατακόρυφες στο στητό ανάστημά-τους και υπάρχουν. Όμως η φαντασία-μου προσπαθούσε να προεκτείνει την ισορροπία-τους, συσκότιζε

τους μαθηματικούς νόμους που εξουσιάζουν τις διαστάσεις, ταλαιπωρούσε τον γύρω χώρο, και οι πυραμίδες έπαυσαν να υπάρχουν».

Αυτά τα λίγα βασικά γνωρίσματα του πεζογραφικού έργου του Βραχίμη μας δίνουν μιαν εικόνα των προσανατολισμών και της τεχνικής του συγγραφέα. Σ' όλο το έργο-του επιδιώκει να πάει πέρ' απ' την απτή πραγματικότητα, σε μιαν εμπειρία που, μας βεβαιώνει - και κάποτε μας πείθει - ότι είναι πιό αληθινή από την πραγματικότητα.

«Είναι το συμπέρασμά-μου», μας λέγει. «Καλύτερα, είναι η ζωή-μου. Ίσως να μην την έχω ζήσει, όμως αυτή είναι η ζωή-μου. Η άλλη, αυτή που ζω, δεν είναι, πολύ πιθανό, δική-μου».

Το πεζογραφικό έργο του Νίκου Βραχίμη αποτελείται από το βιβλίο «Ο Άγνωστος», που δημοσιεύτηκε το 1944, και από δεκαπέντε διηγήματα και νουβέλλες, δημοσιευμένα από τα 1939 ώς τα 1953 στα περιοδικά «Κυπριακά Γράμματα» και «Πάφος».

Μετά τον πρόωρο θάνατό-του σε αυτοκινητικό δυστύχημα, τον Οχτώβρη του 1961, το περιοδικό «Κυπριακά Χρονικά» δημοσίευσε ανέκδοτα πεζά του Βραχίμη: ένα διήγημα, το «Στερεό όνειρο» στο τεύχος Απριλίου 1962 και τη νουβέλα «Η σκιά του Σύλβι», σε συνέχειες, από τον Απρίλη του 1962 ώς το Γενάρη του 1963.

Το ποιητικό έργο του Βραχίμη είναι επίσης αξιόλογο. Όμως δεν περιλαμβάνεται στο σημερινό-μας θέμα.

Ο Νίκος Βραχίμης γεννήθηκε στην Αμμόχωστο το 1914. Αποφοίτησε από το Γυμνάσιο Αμμοχώστου κάι πήγε για σπουδές στην Αθήνα, όπου φοίτησε στο Πανεπιστήμιο για δυό χρόνια. Λόγοι οικονομικοί τον ανάγκασαν να διακόψει τις σπουδές-του και να επιστρέψει στην Κύπρο.

Πρωτοπαρουσιάστηκε στα γράμματα το 1934, με την ποιητική συλλογή Eldorado, που εξέδωσε στην Αθήνα.

Εκτός από τα γράμματα, διακρίθηκε και στην κοινωνική και την πολιτική ζωή του τόπου-μας. Το 1953 εξελέγη Δημοτικός Σύμβουλος Αμμοχώστου και κράτησε αυτή τη θέση ώς το θάνατό-του. Σαν μέλος της Εφορείας της Δημοτικής Βιβλιοθήκης Αμμοχώστου συνέβαλε κατά πολύ στην ίδρυση και την προκοπή του πνευματικού αυτού ιδρύματος.

Μεταδόθηκε από το Ρ.Ι.Κ. στις 14.7.1967, στη σειρά εκπομπών για την Κυπριακή πεζογραφία.

ΧΡΥΣΤΑΛΛΑ ΚΟΥΛΕΡΜΟΥ

ΤΕΣΣΕΡΑ ΠΕΖΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

Η ιστορία του Κούρου

Ο ΚΟΥΡΟΣ άνοιξε αργά τα μάτια-του, ωσάν να ξυπνούσε από ύπνο βαθύ, ύπνο αιώνων. Κούνησε με κόπο τα μουδιασμένα μέλη-του, πρώτα τό'να χέρι, έπειτα τ' άλλο, ζυγίστηκε στο πόδι το δεξί και κατέβηκε από το βάθρο-του με τις νωθρές κινήσεις πρωτόπλαστου ανθρώπου, που λαχταρά να νιώσει με την αίσθηση το νέο μυστήριο του κόσμου. Είχε στα χείλια-του μια γεύση από πηλό, σα νά'χε δοκιμάσει με το στόμα τον κόσμο που γινόταvε μα δεν είχε ακόμα γίνει. Κι από το τριαντάφυλλο, πού'ταν κάποτε το φιλί της Κόρης, τώρα απόμενε ένα στρώμα αιθάλης.

Τον ξένισε κάπως η σιωπή της αίθουσας αυτού του Μουσείου. Βημάτισε για λίγο, κοντοστάθηκε μπροστά στην Κόρη. Κοιμόταν τον παντοτινό-της ύπνο. Νεκρά τα χείλη που κάποτε ζωντάνευαν τη φλέβα-του. Νεκρά τα χέρια που τού άνοιγαν την πύλη της ζωής. Αναπαυόταν σε μιά στάση αμήχανη, ισως στ' αλήθεια λίγο ξαφνιασμένη, άχρωμη, με ραγισμένα μπράτσα, βυθισμένη στην ψυχή του μάρμαρου. Αγκάλιασε με λαχτάρα το πέτρινο κορμί, φίλησε τα κλειστά χείλη, που δεν του απάντησαν. Σιωπή. Στα μάτιατης, στα χέρια-της και στα μαλλιά-της. Τραβήχτηκε. Γύρεψε τη ζωή, βρήκε την πόρτα ανοιχτή και βγήκε.

Ναι, θά 'χε βρέξει. Ο νέος κόσμος δεν ξάφνιασε τον Κούρο. Ένοιωθε πως είχε περάσει πολύς καιρός από τότε πού 'χε ξαναζήσει. Κι' έπειτα η νύχτα δεν είχε αλλάξει, τ' αστέρια διατηρούσαν ανέπαφο το παρθενικότους ασήμι, η βροχή έπεφτε με την ίδια αγαλλίαση, όπως τότε. Η Πόλη έμοιαζε έρημη, αργά το βράδυ. Σα νέος δόκιμος Θεός, που ανυπομονεί να ιδεί το δημιούργημά-του, ο Κούρος πήρε τους δρόμους. Περίεργος κόσμος! του φαινόταν. Σταματούσε πότε πότε στις βιτρίνες, κοιτούσε τα ρούχα κάποιων περαστικών, που κι αυτοί κοιτούσαν τα δικά-του παραξενεμένοι κι έπειτα γελούσαν κι έφευγαν. Μα η ζωή ξαναγύριζε μέσα στον Κούρο κι ήθελε να δεί και να μάθει.

Μπορούσε να ζήσει. Μιά γυναίκα ντυμένη παράξενα και μπογιατισμένη πολύ του χαμογέλασε. Ένα αμάξι κόντεψε να τον πατήσει. Ο οδηγός έβγαλε το κεφάλι και τον έβρισε. Κάτι αλητόπαιδα τον πήραν από πίσω. Ο Κούρος χώθηκε σ' ένα στενό.

Κάτι δεν πήγαινε καλά, κάτι δεν ταίριαζε. Ω, αν είχε την Κόρη! Ξάφνου τη λαχτάρησε, ωσάν γυναίκα ζωντανή. Πήρε το δρόμο για το Μουσείο. Βιαστικά, τρέχοντας σχεδόν ζήτησε την παγερή μοναξιά της γνώριμης

αίθουσας. Η Κόρη αναπαυόταν στην ίδια στάση, με την ίδια εγκατάλειψη, ίσως με λίγο παράπονο στ' απανωχείλι. Αργά ο Κούρος ανέβηκε στο βάθροτου, πήρε τη στάση την παλιά, με κολλητά τα χέρια στα πλευρά-του, με τεντωμένο το λεβέντικο κορμί, το ένα ποδάρι πιό μπροστά από τ' άλλο. Πήρε τη στάση που του μοίραναν οι αιώνες, βυθίστηκε στον ύπνο τον αξύπνητο και στη σιωπή βυθίστηκε, να βρεί την Κόρη.

Ιανουάριος, '79.

café

ΠΟΡΕΥΟΜΟΥΝΑ στο πεζοδρόμιο εκείνης της λεωφόρου, τόσο μακριάς, που εφαινόταν ωσάν να μην είχε τέλος. Μα, μιας κι η ψυχή-μου από καιρό λαχταρούσε ένα «τέλος» σ' ότι την επαίδευε, έτσι, παράλογα, περίεργα, ανεξήγητα, ακολουθούσε αυτό το δρόμο για ν' αναπαυτεί στο τέρματου. Τότε με πλησίασε ο κύριος εκείνος,που δεν ήξερα τόνομά-του, ή την ταυτότητα-του και προσπαθούσε -μάταια- να εναρμονίσει το βήμα-του στο δικό-μου, μάταια λέγω, γιατί προς μεγάλην-του απελπισίαν, ετάχυνα κι εβράδυνα το δικό-μου, ώσπου τέλος:

— Σας παρακαλώ, δεσποινίς! εφώναξε με τόσο πάθος, που τρομοκρατημένη σταμάτησα το παιγνίδι-μου και τον άφησα να περπατά μαζί-μου, να μου μιλά και τέλος να με παρασέρνει σ' ένα διπλανό café.

Εκάτσαμε και ήμουν αρκετά αποκαμωμένη, τόσο εξαντλητικό, μοναδικό, θερμό ήταν το ενδιαφέρον-του· εκάτσαμε και παραγγείλαμε από ένα καφέ φραππέ και αυτός μου μιλούσε για τη ζωή και τα όνειρά-του και -στο μέσο του καφέ- ετόλμησε να μου αγγίξει το χέρι. Να μην αντιλαμβανότανε από πόσο μακριά τον άκουγα ή τον εκοίταζα; Να μην ένιωθε πόσα λίγα καταλάβαινα ή συνειδητοποιούσα απ' αυτά που μου έλεγε; Εν τούτοις ήταν ένας κύριος άγνωστος, απροσδιόριστος, μ' όλο που επέμενε να πλαισιώνεται και να οριοθετείται κι έτσι όπως ξανά και ξανά με περιέβαλλε με το αναμφισβήτητο πια ενδιαφέρον-του, κάποτε ένιωσα λιγότερη μόνη.

Και όμως· ενώ όλα έμοιαζαν να εξελίσσονται τόσο όμορφα, ένιωσα ξάφνου -τι δυστύχημα- το δεξί-μου πόδι να ξεφουσκώνει. Φαίνεται πως κάποιο καρφί είχε το ξύλινο τραπεζάκι και μού 'κανε το κακό! Τα άλλα ήρθαν μόνα-τους. Στη συνέχεια ξεφούσκωσε το πόδι το ζερβό, τό 'να χέρι κι έπειτα τ' άλλο, είδα τη φρίκη να ζωγραφίζεται στο πρόσωπό-του, μα πρόφτασα να του φωνάξω να με ξαναφουσκώσει. Πράγματι με επανέφερε στη ζωή. Ό,τι και πήγαινα να ξεχάσω από τί υλικό ήμουν φτιαγμένη! Τον αποχαιρέτησα αμέσως. Καθόταν σαν χαζός και θα τού'παιρνε πράγματι καιρό να συνέλθει. Φεύγοντας του καρφίτσωσα ένα σημείωμα στο πέτο. Έλεγε:

Απορείς; Μα δεν ήξερες; Μα δεν καταλάβαινες; Πώς μπόρεσες να πιστέψεις πως ήμουν αληθινή;

Απρίλης, '79.

Το Τραίνο

ΣΤΟ ΤΡΑΙΝΟ μέσα, που προχωρεί - ταφ! ταφ! - και δεν ακούει της καρδιάς τους κτύπους - τακ τακ! τακ τακ! - που ως προχωρεί και προχωρεί γίνονται πιο συχνοί - τακ τακ! τακ τακ! τακ τακ! τακ τακ! - κι ολοένα πιο συχνοί, στο τραίνο μέσα που θυμόμουνα, κι όλο θυμόμουνα, δεν ήτανε κ α ν ε ί ς!

Κι όμως καθόντουσαν: η κυρία ωραία, ολίγο ωσάν να μην ήτανε και πολύ προσαρμοσμένη στην εποχή-μας, με ένα βέλο που κάλυπτε το μισό πρόσωπο, με φόρεμα μακρύ δαντελωτό, γάντια λευκά που ολοένα κουνούσαν τη βεντάλια. Ο κύριος σιωπηλός εκάπνιζε καθισμένος κοντά-της, αλλ' ωστόσο άγνωστος, καθ' ότι δεν του εμιλούσε, αλλ' εκοίταζε έξω. Και τέλος, ένας νεαρός, απέναντί-μου καθισμένος, μασούσε την -κλασσική, πλέοντσίχλα, κι εμοίραζε τα βλέμματά-του μεταξύ εμού και της κυρίας.

Και όμως! Στο Τραίνο μέσα, που θυμόμουνα, δεν ήτανε κ α ν ε ί ς!

— Πολύ ωραία θέα, δεν βρίσκετε; είπε ξάφνου ο νεαρός, απευθυνόμενος κατά πως φαινόταν και στους τρεις, κι έπειτα, μ' αγωνία προσμένοντας μιάν απάντηση, που δεν έστεργε κανείς να του τη δώσει.

Αλλ' εκείνος, μη παίρνοντάς-το απόφαση πως στο τραίνο μέσα δ ε ν ή- τ α ν ε κ α ν ε ί ς, άρχισε να μας αφηγείται μιαν ιστορία, απ' τα παλιά, για μια βεντέττα, πολύ αιματηρή στ' αλήθεια. Στην αρχή προσπάθησα να τον παρακολουθήσω, μα έπειτα γύρισα στο θ υ μ ό μ ο υ ν α και ξέχασα κι ούτε τον άκουγα κι ούτε τον έβλεπα κι ούτε κάν τον πονούσα.

Μα ως το τραίνο προχωρεί και προχωρεί, η κυρία με αγγίζει ελαφρά - τόσο πολύ ελαφρά σαν να μ η ν ή τ α ν ε - στο μπράτσο και με ρωτά;

— Αργεί πολύ;

Της εξηγώ. Κι ο κύριος, απλώνει κι αυτός τώρα το χέρι κι αγγίζει την κυρία και τη ρωτά «αργεί πολύ;». Όχι, λοιπόν, είναι ζήτημα μόλις μερικών λεπτών κι αυτό το ταξίδι θα τελειώσει.

Κι ως πράγματι έφτασε το τραίνο στο σταθμό, και κατεβαίνω και χάνω από τα μάτια-μου την ωραία κυρία, τον κύριο που εκάπνιζε και τον νεαρό που εμασούσε τσίχλα, κι ως μ' αγκαλιάζουν και με φιλούν εκείνοι που ήρθαν να με παραλάβουν, κι ως χαζά αγκαλιάζω και φιλώ κι εγώ ωσάν να μην πράττω αλλ' ωσάν να μιμούμαι, και με ρωτούν αν εις το τραίνο μέσα είχε κόσμο πολύ, τότε απαντώ - κι απορώ, αλήθεια - τότε απαντώ - κι είμαι πέρα για πέρα ειλικρινής - πως, Ό χ ι, στο τραίνο μέσα δ ε ν ή τ α ν ε κ α ν ε ί ς!

Απρίλης, '79

Τα βήματα της Αλεξάντρας

ΠΟΛΛΕΣ ΦΟΡΕΣ όταν γυρνούσε η άνοιξη σε Φθινόπωρο κι οι μέρες γίνονταν ολοένα πιό μικρές, ο Γουίσπερ κλείνονταν νωρίς στο σπίτι-του, καπνίζοντας την παμπάλαιη πίπα-του, ρίχνοντας κλεφτές ματιές στην εφημερίδα και περιμένοντας ν' ακούσει τα βήματα της κυρίας Αλεξάντρας στη σκάλα. Τα είχε συνηθίσει πια αυτά τα βήματα ο Γουίσπερ, είχαν γίνει ένας ήχος -ποτέ θόρυβος!- περίπου φυσικός, έτσι όπως όταν φυσούσε ο άνεμος άκουγες θρόισμα φύλλων και φουστανιών. Άραγε η κ. Αλεξάντρα ήξερε -υποψιαζόταν έστω-, τί σήμαιναν τα βήματα εκείνα για το Γουίσπερ; Ίσως άλλοτε, κάποτε, πριν από χρόνια πολλά, να μπορούσε να το καταλάβει. Όταν ήταν νέα, κι αυτός ήταν νέος, όταν κι οι δυό ήταν νέοι τέλος πάντων και δεν είχε καμμιά σημασία αν οι μέρες ήταν μεγάλες ή μικρές, ή αν γύριζε η άνοιξη σε Φθινόπωρο. Τη θυμόταν την κ. Αλεξάντρα τότε, όταν ήταν μόνο η μικρή Αλεξάντρα, με μιά ιδιαίτερη αδυναμία στό λευκό και στα εγγλέζικα - ήταν βέβαια και το πιάνο -, μια εικόνα κλασσική, κι αυτός...

— Ξέρεις, Αλεξάντρα...

Μα η γνώση δεν είχε ποτέ και τόση σημασία κι ας η Αλεξάντρα γελούσε και του απαντούσε πάντα:

— Yes, sir. I do sir.

Κάποτε συνήθιζε ν' αναρωτιέται γιατί αυτός κι η Αλεξάντρα δεν... Μα τώρα, ακόμα κι αυτές οι «ελαφρές ενοχλήσεις» είχαν υποχωρήσει, δεν σκεφτόταν τίποτα πια, μόνο καμμιά φορά ξαναγύριζε η μορφή-της, σαν ένα ευγενικό όνειρο, συντροφιά εκλεκτή στην πιό βαθειά μοναξία-του.

Η ζωή, η ζωή! Δεν είχε τίποτα πια να κάνει μαζί-του. Ο Γουίσπερ ζούσε με τον απόηχό-της, με τη σκιά-της, στο βάθος—βάθος-της και στο τέλος—τέλος-της. Όταν είχε έλθει, νέος, δάσκαλος των εγγλέζικων στον τόπο αυτό, ίσως να είχε διεκδικήσεις πάνω-της, μα και τούτο πια δεν το θυμόταν. Κόντευε να λησμονήσει ακόμα και το αληθινό-του όνομα από τότε που τα παιδιά τον είχανε «βαφτίσει» Γουίσπερ και τούτο γιατί, προσπαθώντας να διατηρήσει μια πειθαρχία άκαμπτη στην τάξη-του, συνήθιζε να λέει όταν άκουγε κάποιο ψίθυρο:

— No whispers! No whispers!

Από τότε, και για τόσα χρόνια, και για μιά ζωή ήταν ο Γουίσπερ.

Είχε αγαπήσει την Αλεξάντρα; Δεν το σκέφτηκε ποτέ, δηλαδή μ' αυτόν τον τρόπο και μ' αυτές τις λέξεις. Ήταν γειτόνισσά-του, ακριβώς όπως και τώρα. Έμενε στο σπίτι πάνω απ' το δικό-του. Την άκουγε π' ανέβαινε τρεχάτη τις σκάλες.

— Καλημέρα-σας, δ. Αλεξάντρα.

— Good - morning, sir.

Ύστερα, όταν τον κάλεσαν με τη μητέρα-της για τσάϊ κι εκείνη έπαιζε πιάνο,

— Πόσο όμορφα παίζετε πιάνο δ. Αλεξάντρα.

— Thank you, sir.

Αγαπούσε τα εγγλέζικα; Ήταν παραξενιά-της; Ήθελε να τον πειράξει; Πώς μπορούσε αυτός να ξέρει; Κάποτε τη ρώτησε αν της άρεσε η παρέα-του:

—Of course I do, sir.

Ύστερα ήλθαν οι συνήθειες, αυτές που η Αλεξάντρα θα ονόμαζε «habits». Ήρθε το ξύπνημα στις έξη, ο καφές στις δέκα, η εφημερίδα στις έντεκα, το φαΐ στις δύο, τα βήματα της Αλεξάντρας στις δύο και τέταρτο, μελέτη το απόγευμα, τσάι στις τέσσερις, τα βήματα της Αλεξάντρας στις οκτώ. Και ο ύπνος.

Γιατί δεν ζήτησε από την Αλεξάντρα να τον παντρεφτεί; Γιατί η Αλεξάντρα δεν παντρέφτηκε ποτέ-της; Τώρα του φαίνονταν δύσκολα ερωτήματα, παράλογα. Τα χρόνια είχαν περάσει, η Αλεξάντρα εκεί, αυτός εδώ, η Αλεξάντρα σταμάτησε πια ν' ανεβαίνει τρέχοντας τις σκάλες, έγινε κυρία Αλεξάντρα, πάντα έπαιζε πιάνο όμορφα, αυτός ζούσε μέσα στα habits-του (τσάι στις τέσσερεις, τα βήματα της Αλεξάντρας στις οκτώ), τα χρόνια πέρασαν, ο Γουίσπερ έμεινε πάντα Γουίσπερ.

Γιατί δεν ένωσε τη ζωή-του με την Αλεξάντρα; Κι εκείνη γιατί δεν έκανε ένα βήμα, ποτέ, μιά χειρονομία να του δείξει...Κουραστικές, γέρικες σκέψεις. Τις αρνιέται. Η ζωή ήταν καλή, ένα habit. Κι η Αλεξάντρα; Κι αυτή ένα habit;

Ό,τι πιό πολύ τους ενώνει είναι αυτή η σκάλα. Αυτός που ακούει τα βήματα της Αλεξάντρας. Κι η Αλεξάντρα που ανεβαίνει γνωρίζοντας πως αυτός ακούει, και κτυπά με δύναμη τα παπούτσια στα σκαλοπάτια. Η ζωή πάει, πέρασε και τώρα αυτό που μένει είναι ο Γουίσπερ που θ ανοίξει καμμιά φορά την πόρτα ακούγοντας τα βήματα, και θα πει:

— Καληνύχτα, Αλεξάντρα.

Κι αυτή σίγουρα θ' απαντήσει:

— Good-night to you, sir.

Μάρτης, '80

ΑΝΤΡΕΑΣ ΠΑΝΤΖΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΝΑ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟ

II

9. Προσπαθώντας να αναλύσουμε το φαινόμενο *κυπριακός κινηματογράφος*, πρέπει να εντοπίσουμε ακόμα μια δυσκολία οντολογικού μάλλον χαρακτήρα του ίδιου του προβλήματος, που εμφανίζεται από τη στιγμή που βάζουμε το πρόβλημα και προσπαθούμε να το προσεγγίσουμε. Πρόβλημα, δηλαδή, μεθοδολογίας. Η δυσκολία τούτη εκφράζεται ως εξής: μια πραγματικότητα, ένα φαινόμενο, ένα γεγονός, μια διαδικασία γίνονται αντικείμενα ανάλυσης, έρευνας και μελέτης μόνο όταν πια έχουν για καλά εγκαθιδρυθεί και σχηματίσει οργανικά συστήματα λειτουργίας και δόμησης. Έτσι ο Αριστοτέλης ασχολήθηκε με την αρχαία τραγωδία στην «Ποιητική»-του όταν πια το αρχαίο δράμα είχε δώσει τους πιο ώριμους καρπούς-του. Το ίδιο είχε συμβεί όταν ο Λέσσιγκ έγραψε τον «Λαοκόοντα» για τις σχέσεις της ποίησης με τη ζωγραφική και τη γλυπτική, το ίδιο όταν ο Μαρξ έγραφε το «Κεφάλαιο» αναλύοντας τον καπιταλισμό.[5]

Η προσπάθειά-μας εδώ είναι να αναλύσουμε ένα φαινόμενο του οποίου, όπως αναφέρθηκε στην αρχή, μπορεί να αμφισβητηθεί και αυτή η ύπαρξή-του. Αναγκαστικά λοιπόν η έρευνά-μας έχει χαρακτήρα μελλοντολογικό, προγνωστικό αν θέλετε, με όλους τους κινδύνους και τις ατέλειες που περικλείει κάτι τέτοιο. Πιστεύουμε όμως ότι μια τέτοια έρευνα είναι αναγκαία, γιατί μπορεί να εντοπίσει προβλήματα, να βοηθήσει στη συνειδητοποίησή-τους και να επηρεάσει, στην καλύτερη ίσως περίπτωση έστω και σε ένα ελάχιστο, τη λύση-τους, ή τουλάχιστον την πορεία-τους.

5. Φυσικά θα μπορούσε να αντιτάξει κάποιος πως υπάρχουν και οι αντίθετες περιπτώσεις, όπως του ίδιου του Μαρξ ο οποίος όχι μόνο προείδε αλλά και ασχολήθηκε συστηματικά και επιστημονικά με τον σοσιαλισμό, πριν αυτός γίνει πράξη, ή ακόμα του Μπρέχτ που δούλεψε στην αρχή θεωρητικά και ύστερα πραχτικά για ένα άλλο θέατρο, το επικό, κλπ. Αυτές όμως είναι περιπτώσεις που περικλείουν τη θεωρία και την πράξη ταυτόχρονα μέσα-τους. Περιπτώσεις προφητικές, πρωτοποριακές και επαναστατικές συνάμα (με την έννοια της ανατροπής).

10. Είναι επίσης λογικό να προσπαθήσουμε να βρούμε αν υπήρξαν παρόμοια προβλήματα σε άλλες ιστορικές συνθήκες, ή τουλάχιστον, αν όχι παρόμοια, παραπλήσια ή ανάλογα και ποιές λύσεις έδωσε η ιστορική πρακτική. Δε θα ήταν παρακινδυνευμένο, νομίζω, αν προσπαθούσα να αναλύσω τις σχέσεις ανάμεσα στον αμερικανικό κινηματογράφο/λογοτεχνία και τον εγγλέζικο κινηματογράφο/λογοτεχνία, όπως επίσης τι σχέσεις που υπάρχουν και μπορούν να εντοπισθούν σε αδρές γραμμές ανάμεσα στον ανατολικογερμανικό, τον δυτικογερμανικό και τον αυστριακό κινηματογράφο/λογοτεχνία. Αντίθετα, νομίζω ότι μια τέτοια προοπτική και έρευνα θα μας βοηθούσε να καταλάβουμε καλύτερα τα προβλήματά-μας (χρησιμοποιώντας το γνωστό τέχνασμα του επικού θεάτρου, όπου η ασχολία με ένα φανταστικό ή μακρινό τόπο και λαό δίνει την ευκαιρία για καλύτερη γνώση των δικών-μας προβλημάτων).

Οι χώρες που ανάφερα πιο πάνω έχουν σαν κοινή αντιστοιχία με μας τα ακόλουθα:

α) κοινή γλώσσα (με όλες τις παραλλαγές που εξυπακούει η γεωγραφική απομάκρυνση) και ταυτόχρονα διαφορετικές προφορές - σημείο καθόλου ευκαταφρόνητο αν και από την πρώτη ματιά αμελητέο, και

β) διαφορετική κρατική ανάπτυξη και, κατά συνέπεια, διαφορετική πολιτική, οικονομική και κοινωνική ζωή.

Εξετάζοντας την αμερικανική λογοτεχνία βλέπουμε πως είναι μια λογοτεχνία εντελώς διαφορετική από την αγγλική, ο δε αμερικανικός κινηματογράφος, που βάσισε την ανάπτυξή-του πάνω στη λογοτεχνία της δικής-του χώρας, παρουσιάζει ανάλογη ιδιαιτερότητα. Είναι σίγουρο ότι η ιδιαιτερότητα αυτή, που έχει σα βάση-της τα δυό διαφορετικά κράτη που δημιουργήθηκαν, έχει και κάτι άλλο σαν ειδοποιό διαφορά, εκτός από εκείνη της διαφορετικής κρατικής οντότητας. Κριτήριο-της δεν είναι τόσο τα διάφορα προσωπικά στύλ των σκηνοθετών οι σχολές ή οι τάσεις, όσο οι διαφορετικές ιδεολογίες που δημιουργήθηκαν και αναπτύχθηκαν (για παράδειγμα, στην Αμερική).

Αυτό που διαφοροποιεί τον Αμερικανικό κινηματογράφο και τη λογοτεχνία από τον Αγγλικό κινηματογράφο και λογοτεχνία είναι η ριζικά διαφορετική πραγματικότητα: Το όνειρο της γης της επαγγελίας, η (φαινομενική) ελευθερία να γίνει κανείς πλούσιος, να ζήσει μιαν άλλη ζωή, αυτό που ονομάζουμε *αμερικανικό όνειρο*, συνυφασμένο με την επιθυμία της αυτοδημιουργίας, όλα τούτα λειτουργήσανε φυσικά σαν παρονομαστές για το νέο προτσές.

Το ίδιο μπορούμε να παρατηρήσουμε και για τον κινηματογράφο και τη λογοτεχνία της Ανατολικής και Δυτικής Γερμανίας, της Αυστρίας, αλλά και της Γερμανόφωνης Ελβετίας. Οι διαφορές που παρουσιάζει η ανατολικογερμανική λογοτεχνία, για παράδειγμα, από τις υπόλοιπες είναι, ακριβώς, ιδεολογικές.

11. Όμως τουλάχιστον στην περίπτωση της αμερικανικής γλώσσας έχουμε ακόμα ένα φαινόμενο που εμάς τους Κυπρίους μας ενδιαφέρει ιδιαίτερα. Είναι το πρόβλημα της προφοράς. Βλέπουμε ότι μια προφορά, όπως η αμερικανική, η οποία στην αρχή ήταν αντικείμενο περιφρόνησης,

και χλευασμού από τους οξφορδιανούς θεσμοθέτες και τους προστάτες της καθαρής αγγλικής παράδοσης, κατορθώνει στο τέλος να καθιερωθεί σαν προφορά όχι μόνο ισότιμη της οξφορδιανής, αλλά και να ανεξαρτητοποιηθεί σε τέτοιο βαθμό ώστε να αποκτά εξίσου επίσημο χαρακτήρα. Και μπαίνει το ερώτημα: Τι συνέτεινε ώστε να διαμορφωθεί με τέτοιο τρόπο η κατάσταση;

Η απάντηση βρίσκεται, νομίζω, στο γεγονός πως η ποσότητα βοηθά τη μετατροπή ή, καλύτερα, μετατρέπεται η ίδια, με ένα διαλεκτικό άλμα, σε νέα ποιότητα. Και αυτό συμβαίνει διότι η ομάδα των ανθρώπων που μιλούν την αμερικανική είναι τόσο μεγάλη ώστε να μπορεί να επιβληθεί και να επιβάλει την προφορά-της. Η ομάδα των ανθρώπων αυτών δημιουργεί δηλαδή ένα σύστημα ζωντανό και αρκετά ευέλικτο, ικανό να δημιουργήσει και να ανανεωθεί από τις ίδιες-του δυνάμεις.

12. Αυτό είναι ένα πρόβλημα που τίθεται πολύ έντονα στις σχέσεις-μας με τον ελλαδικό χώρο. Και τούτο διότι ο περιορισμένος αριθμός των Ελληνοκυπρίων δε μπορεί να δραστηριοποιήσει εκείνες τις εγκυμονούσες διαδικασίες που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην ανεξαρτητοποίηση της κυπριακής πνευματικής ζωής απο την ελλαδική. Τούτο μπορεί να φαίνεται μηχανιστικό αλλά είναι έτσι. Μόνο εθελοτυφλώντας μπορεί να το αγνοούμε.

Με άλλα λόγια, η Κύπρος σαν πνευματικός αλλά και γλωσσικός χώρος πάσχει από αναιμία. Είμαστε τα ακούσια θύματα μιας αιμομικτικής κατάστασης, όπου νέο κύμα αδυνατεί να εισρεύσει, όχι μόνο λόγω γεωγραφικής δομής αλλά και λόγω ορισμένων εσωτερικευμένων καταστάσεων, όπου η ψευδαίσθηση μιας ομφαλικής υπόστασης - η οποία μπορεί να έχει κάποιο αντίκρυσμα στην οικονομική ζωή, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα, αλλά κανένα αντίκρυσμα στην πνευματική - μας οδηγεί στον αποκλεισμό, στο καβούκι, στο λαβύρινθο και στο μικρόκοσμο-μας (το μικρόκοσμο μιας επαρχίας), στον αδυσώπητο εκφυλισμό και στην εξαθλίωση: το στίγμα είναι μέσα-μας.

13. Περνώντας δε στο χώρο του φανταστικού και επιτρέποντας μια υπόθεση καθόλου σοβαρή, ένα παιγνίδισμα του άρρητου πόθου και της αγωνίας-μας, θα μπορούσαμε να πούμε ότι, αν οι Ελληνοκύπριοι ήταν αριθμητικά περισσότεροι από τους ελλαδίτες, η κοινά παραδεδεγμένη ελληνική προφορά πιθανόν να μην ήταν η αθηναϊκή, ή τουλάχιστον, η κυπριακή προφορά (υπογραμμίζω ότι αναφέρομαι στην κυπριακή προφορά και όχι την κυπριακή διάλεκτο) δεν θα είχε να αντιμετωπίσει την υποτιμητική και περιφρονητική στάση των ελλαδιτών.[6]

6. Για να τονίσω το γεγονός ότι πραγματικά μπορεί να υπάρξει τέτοια στάση όσον αφορά την προφορά ενός λαού, ή μιάς μερίδας λαού, μπορώ ν' αναφερθώ στη «Βαβυλωνία του Βυζαντίου, στην οποία, εκτός των άλλων, υπάρχει λανθάνουσα και αυτή η στάση, ή να αναφέρω την διαρκή και επαναλαμβανόμενη δημιουργία χαρακτήρων με βάση τις διαφορές προφοράς μέσα στα πλαίσια μιας γλώσσας, φαινόμενο που συναντιέται συχνά στην παγκόσμια λογοτεχνία, ή ακόμα να παραθέσω το ακόλουθο απόσπασμα από το λήμμα «Αμερικανική αγγλική» (American English) της Μεγάλης Αμερικανικής Εγκυκλοπαίδειας:
«... Γενικώς ως καθαρά αμερικανική θεωρείται η γλώσσα των μορφωμένων των μεσοδυτικών πολιτειών των ΗΠΑ, χωρίς τούτο να σημαίνει ότι αυτή α π ο λ α ύ ε ι μ ε γ α λ υ τ έ ρ ο υ γ ο ή τ ρ ο υ από της παραλλαγής-της, των Ανατολικών πολιτειών. (Η υπογράμμιση δική-μου)

14. Η κυπριακή προφορά, όμως, βάζει και άλλα προβλήματα που έχουν άμεση σχέση με ένα *κυπριακό* κινηματογράφο. Προβλήματα δραματικής γλώσσας. Έτσι, σε ένα φίλμ κυπριακό, ο λ ό γ ο ς είναι πολύ σοβαρό και μπλεγμένο εμπόδιο και πρόβλημα που ο σεναριογράφος πρέπει να λύσει. Το πρόβλημα τούτο ορθώνεται κυρίως διότι ο κινηματογράφος, με τον πάντα ενυπάρχοντα ρεαλισμό (στο επίπεδο της καταγραφής στο σελλουλόιντ τουλάχιστο, που φτάνει σε νατουραλιστικά όρια, αφού τα οπτικά σήματα που οργανώνει είναι σημεία «εικονικά» - όπως τα ονομάζει ο αμερικανός γλωσσολόγος Pierce - τα δε ηχητικά εξ ίσου ρεαλιστικά, ίσως όμως πιό συμβατικά), δεν έχει τη δυνατότητα που έχει η λογοτεχνία για συμβολική ή συμβατική αναπαράσταση της πραγματικότητας.

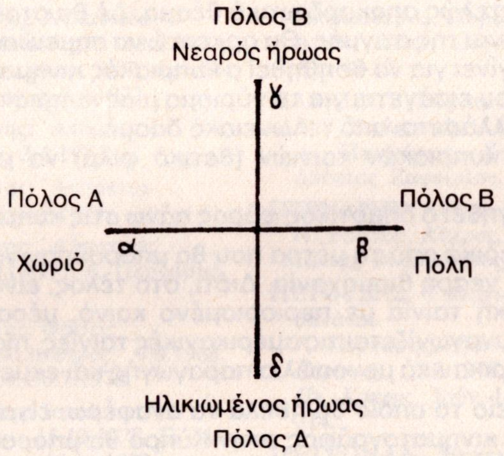
Έτσι ένας χαρακτήρας σε κυπριακό φίλμ βρίσκεται μπροστά στο δίλημμα, σε ποιά γλώσσα να μιλήσει. Και τούτο διότι η υποθετική αγορά του κυπριακού φίλμ, όπως αναφέραμε και στην αρχή δεν περιορίζεται μόνο στην Κύπρο, αλλά εκτείνεται και στην Ελλάδα. Αν ο ήρωας μιλήσει στην κυπριακή διάλεκτο, είναι αμφίβολο αν οι ελλαδίτες καταλάβουν. Αν μιλήσει, πάλι, στην πανελλήνια γλώσσα, οι ελλαδίτες θα τον καταλάβουν (και θα είναι πειστικότατα όσα λέει μια και θα ενυπάρχει η κυπριακή προφορά, με την προϋπόθεση πως οι ηθοποιοί είναι κύπριοι), από την άλλη, όμως, οι πεντακόσιες χιλιάδες κύπριοι θεατές ουδέποτε θα π ι σ τ έ ψ ο υ ν σε ένα τέτοιο φίλμ.

Αυτά λέγονται, βέβαια, σα γενικοί κανόνες και ας μη ξεχνούμε ότι, στην τέχνη, τα πάντα μπορούν να ανατραπούν. (Για παράδειγμα, μπορώ να φανταστώ ένα κυπριακό ποιητικό ή υπερρεαλιστικό φίλμ στο οποίο ακούεται καθαρά αθηναϊκή προφορά). Όμως σε ένα φίλμ, που κινείται μέσα σε πλαίσια ρεαλιστικά, το πρόβλημα είναι πολύ πιό σύνθετο. Και τούτο διότι ο σεναριογράφος για να φτιάξει το λόγο του ήρωά-του θα πρέπει να λάβει υπ' όψη-του ένα σωρό δεδομένα: τόπο ανατροφής και συναναστροφής, επίπεδο εκπαίδευσης, ενδιαφέροντα, κλπ. Όσο κι αν είμαστε όλοι Κύπριοι, μιλούμε διαφορετικές ιδιολέκτους ο καθένας, ανάλογα με τα δεδομένα που ανάφερα πιο πάνω.

15. Πιο κάτω, σαν συμβολή στη λύση του προβλήματος τούτου, προτείνω μερικά σχεδιαγράμματα σα βοηθήματα καταμέτρησης της γλωσσικής κλιμάκωσης, της οποίας το ένα άκρο βρίσκεται στην άκρατη κυπριακή διάλεκτο (όπως ακούεται στα κυπριώτικα σκέτς από το ραδιόφωνο και την τηλεόραση, και η οποία αποτελεί μάλλον μια ρομαντική εκδοχή της πραγματικής γλώσσας όπως μιλιέται σήμερα), και το άλλο άκρο στην ελληνική γλώσσα, όπως την ακούμε στο ραδιόφωνο και την τηλεόραση (πάντα με κυπριακή προφορά). Για καλύτερη κατανόηση των σχεδιαγραμμάτων σημειώνω πως στον πόλο Α επισημαίνεται μεγαλύτερη περιεκτικότητα κυπριακών στοιχείων στη γλώσσα (κυπριακή διάλεκτος), ενώ στον πόλο Β ένα πλησίασμα προς την κοινή ελληνική γλώσσα.

Ας σημειωθεί ότι τα σχεδιαγράμματα πιο κάτω, θα είναι αντικειμενικά μόνο σε χρονικά όρια όχι πολύ μακριά από μας, διότι όσο βυθιζόμαστε στο χρόνο και γυρίζουμε στο παρελθόν, τόσο πιο αδύνατη γίνεται η επίδραση της τηλεόρασης, του ραδιοφώνου και των εφημερίδων (που γράφονταν

Σχεδιάγραμμα Α: Τοπο-χρονικό.

α β Άξονας τόπου διαμονής, ανατροφής συναναστροφής   γ δ Άξονας ηλικίας

Η γλώσσα που θα μιλά ένας Κύπριος θα βρίσκεται κάπου, σε σημείο που μπορεί να εντοπισθεί στις συντεταγμένες των δυό αξόνων αβ/γδ.

Σχεδιάγραμμα Β : Μόρφωση.

Πόλος Α	Απουσία εκπαίδευσης	Κατώτερη εκπαίδευση	Μεσαία εκπαίδευση	Σπουδές ανώτερες	Σπουδές ανώτατες	Πόλος Β

στην καθαρεύουσα και για τούτο επηρέαζαν λιγότερο το ευρύτερο κοινό).

16. Πριν τελειώσω θα σταματήσω σε δυό ακόμα σημεία:

Μια βιομηχανία για να αναπτυχθεί χρειάζεται συγκεκριμένη προστατευτική νομοθεσία, η οποία να δημιουργεί κατάλληλο έδαφος για σταθεροποίηση και ανάπτυξη. Μια σύντομη ματιά στην κυπριακή νομοθεσία[7] θα μας φανέρωνε ένα εντελώς αποκαρδιωτικό θέαμα. Δέ θα σταθώ σε αναλύσεις, γιατί τούτο δεν είναι της στιγμής. Θα αρκεστώ να σημειώσω, με συντομία, τι θα μπορούσε να γίνει για να βοηθηθεί ο κυπριακός κινηματογράφος.

α) Το φίλμ που εισάγεται για το γύρισμα μιας κυπριακής ταινίας (αρνητικό φίλμ) να απαλλάσεται από τελωνειακό δασμό.

β) Αντίτυπα κυπριακών ταινιών (θετικό φίλμ) να μη υπόκεινται σε δασμούς.

γ) Να καταργηθεί ο δημοτικός φόρος πάνω στις κυπριακές ταινίες.

Αυτά είναι μερικά από τα μέτρα που θα μπορούσαν να παρθούν για να ορθοποδήσει μια νεαρή βιομηχανία. Διότι, στο τέλος, είναι εντελώς παράλογο μια κυπριακή ταινία με περιορισμένο κοινό, μέσα παραγωγής και διαφήμισης, να συναγωνίζεται τις αμερικανικές ταινίες, πίσω από τις οποίες στέκονται τα αμερικανικά μονοπώλια παραγωγής και εκμετάλλευσης.

Το άλλο σημείο το οποίο θα ήθελα να αναφέρω, είναι τούτο: αν είναι σίγουρο ότι ένας κινηματογράφος στην Κύπρο θα μπορούσε να επιβιώσει οικονομικά μόνο με τη βοήθεια του κράτους, άλλο τόσο είναι σίγουρο ότι, ένας κινηματογράφος ο οποίος θα διαφωνούσε με την Κυβερνητική ιδεολογία ειδικά, ή με την αστική ιδεολογία γενικότερα, θα ήταν καταδικασμένος σε σίγουρο θάνατο (εκτός αν εμφανιζόταν ένας από μηχανής μαικήνας για να τον σώσει). Αυτή είναι μια διαπίστωση που δεν θα επιχειρήσω, στο παρόν στάδιο, να αναλύσω.

17. Τελειώνοντας θέλω να υπογραμμίσω ότι το κείμενο τούτο στοχεύει σε δυό σημεία:

α) Να εντοπίσει αντιφάσεις και αντιθέσεις, μαζί με μια προσπάθεια να εμβαθύνει σε ένα πρόβλημα, παρά να προτείνει στρογγυλεμένες, βολικές λύσεις, σφηνώνοντας την πραγματικότητα στην τρύπα της σκέψης του γράφοντος, και

β) Να προκαλέσει συζήτηση, ανταλλαγή γνωμών και απόψεων πάνω στο θέμα ή, ακόμα, αν είναι δυνατό, σύγκρουση με οποιαδήποτε άλλη γνώμη ή άποψη.

Νοεμ./Δεκ. 1979

—

7. Αυτό θα μπορούσε να αποτελέσει θέμα ξεχωριστού άρθρου, δηλ. το πλέγμα των νόμων που αναφέρονται στο κινηματογράφο και τη λειτουργία των κινηματοθεάτρων: στην εκμετάλλευση του φίλμ, γενικότερα.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΖΥΜΠΟΥΛΑΚΗΣ

ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΚΡΙΤΙΚΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ ΤΥΠΟΥ, 1977-1978

II

ΠΑΠΑΓΓΕΛΟΥ, Ρόης: Ατλαντίδα
Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος,* 13.2.1977, και *Κυπρ. Λόγος,* Ιαν.-Απρ. 1977, Αρ. 49-50. Π. Σόφας, *Χαραυγή,* 3.4.1977.

ΠΑΠΑΓΓΕΛΟΥ, Ρόης: ῞Ατομα
Π. Σόφας, *Χαραυγή,* 3.4.1977.

ΠΑΠΑΓΓΕΛΟΥ, Ρόης: ῞Ατρακτοι
Π. Σόφας, *Χαραυγή,* 2.9.1977.

ΠΑΠΑΓΓΕΛΟΥ, Ρόης: ῞Αλπατρος
Ανών. *Χαραυγή,* 2.11.1977. Α. Περνάρης, *Αγών,* 26.2.1978.

ΠΑΠΑΓΓΕΛΟΥ, Ρόης: Φάσεις
Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος,* 9.6.1968. Α. Περνάρης, *Αγών,* 30.7.1978.

ΠΑΠΑΓΓΕΛΟΥ, Ρόης: Ιστοί
Α. Περνάρης, *Αγών,* 15.10.1978. Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος,* 14.11.1978.

ΠΑΠΑΟΝΙΣΗΦΟΡΟΥ, Μυριάνθη Παναγιώτου: Επιστροφή
Μ. Κράλης, *Σημερινή,* 14.5.1978. Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος,* 9.6.1978. Γ. Χατζηκωστής, *Πν. Κύπρος, Οκτ.-Νιόβρ. 1978, Αρ. 217-218.*

Νιόβρ. 1978, Αρ. 217-218.

ΠΑΠΑΦΙΛΙΠΠΟΥ, Λουκής: Ελεγκού Χατζηγιάννη, 1974 μ.Χ. Ανδρ. Ν. Γάβρης *Αγών,* 8.3.1977.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ, Μαρίτσα: Πορεία
Γ. Λυσιώτης, *Κύπρ. Λόγος,* Γεν.-Απρ. 1978, Αρ. 55-56.

ΠΑΣΙΑΡΔΗΣ, Μιχάλης: Ο Δρόμος της Ποίησης Β
Τ. Λειβαδίτης, *Τα Νέα,* 20.3.77 (Αναδημ. από Αυγή Αθηνών). Π. Παιονίδης, *Νέα Εποχή,* Μάρτ.-Απρ. 1977, Αρ. 123. Ανών., *Κυπρ. Λόγος,* Ιαν.-Απρ. 1977, Αρ. 49-50.

ΠΑΣΙΑΡΔΗΣ, Μιχάλης: Ο Δρόμος της Ποίησης Γ'
Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος,* 13.4.1978, και *Κυπρ. Λόγος,* Γεν.-Απρ. 1978, Αρ. 55-56.

ΠΑΤΡΙΩΤΗΣ, ῞Εκτωρ: Δορυάλωτος, Απελεύθερος, Πορφυρώματα
Ανών. *Κυπρ. Λόγος,* Ιαν.-Απρ. 1977, Αρ. 49-50.

ΠΑΥΛΙΔΟΥ, Ροζίτα: Σπόρος Οργής
Α. Στυλιανού, *Χαραυγή,* 18.1.1977. Α. Παννάτος, *Χαραυγή,* 20.1.1977. Λεύκιος Ζαφειρίου, *Τα Νέα,* 30.1.1977.

ΠΕΡΝΑΡΗΣ ῞Αντης: Ιπποκρήνη
Ν. Ρούσου, *Κύπρος,* 16.5.1977. Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος,* 10.7.1977.

ΠΕΤΟΥΣΗΣ, Γεώργιος: Στον ίσκιο του θανάτου
Α. Περνάρης, *Αγών,* 8.1.1978. Π. Σόφας, *Χαραυγή,* 2.2.1978. Κ. Χρυσάνθης. *Πν. Κύπρος,* Ιούν.-Ιούλ. 1978, Αρ. 213-214.

ΠΕΤΡΩΝΔΑ, Ευγενία Παλαιολόγου: Ξεκαπίστρωτος Πήγασος
Α.Σ., *Χαραυγή,* 29.11.1978. Ανών., *Ανεξάρτητος,* 5.12.1978. Π. Παιονίδης, *Νέα Εποχή,* Νιόβρ.-Δεκ. 1978, Αρ. 133.

ΠΕΤΡΩΝΔΑ, Ευγενία Παλαιολόγου: Τ' Ανοιξιάτικα Παραμύθια
Γ. Γεωργής, *Η Κύπρος-μας,* Μάης-Αύγ. 1978, Αρ. 5.

ΠΙΕΡΙΔΗΣ, Γιώργος Φιλίππου: Ο καιρός των Ολβίων
῞Ελλη Παιονίδου, *Χαραυγή,* 17.4.1977. Κ. Χρυσάνθης, *Πν. Κύπρος,* Δεκ.-Ιαν. 1978, Αρ. 207-208.

ΠΙΕΡΙΔΗΣ, Θοδόσης: ῞Απαντα, Τόμος Β'
Α. Περνάρης, *Αγών,* 16.1.1977. Ν. Ρούσου, *Κύπρος,* 24.1.1977. Ρ.Π., *Ανεξάρτητος,* 24.1.1977. Π. Παιονίδης, *Νέα Εποχή,* Γεν.-Φλεβ. 1977, Αρ. 122.

ΠΙΛΛΑΣ, Αντώνης: Επικλίσεις και Αφιερώματα
Ανών., *Τα Νέα,* 13.3.1977. Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος,* 24.3.1977, και *Κυπρ. Λόγος* Ιαν.-Απρ. 1977, Αρ. 49-50. Α. Περνάρης, *Αγών,* 27.3.1977. Π. Σόφας, *Χαραυγή,* 8.4.1977. Ν. Ρούσου, *Κύπρος,* 25.4.1977.

ΠΙΛΛΑΣ, Αντώνης: Φωνές της Γης-μου
Κ. Χρυσάνθης, *Πν. Κύπρος,* Δεκ.-Ιαν.

1978, Αρ. 207-208.

ΠΙΛΛΑΣ, Αντώνης: Τραγουδώ για το Νησί-μου
Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 23.2.1978. Ειρήνη Τσουλλή, *Πν. Κύπρος*, Μάης 1978, Αρ. 212. Α. Περνάρης, *Αγών*, 26.6. 1978. Μεσεβρινός, «Πν. Ημερολόγιο», *Ανεξάρτητος*, 2.10.1978. Γ. Γεωργής, *Η Κύπρος-μας*, Μάης-Αύγ. 1978, Αρ. 5.

ΠΙΛΛΑΣ, Αντώνης: Επιτάφιος
Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 9.6.1978. Α. Περνάρης, *Αγών*, 30.7.1978. Δ. Χρίστης, *Σημερινή*, 3.9.1978. Μεσεβρινός, «Πν. Ημερολόγιο», *Ανεξάρτητος* 2.10.1978. Μεσεβρινός, *Τα Νέα*, 8.10. 1978 (Ο Α.Π. απαντά στον Π. Σόφα).

ΠΛΗΣΗΣ, Κυριάκος: Γραφή οδύνης
Δ.Σ. Χρίστης, *Σημερινή*, 1.1.1977. Τ. Στεφανίδης, *Σημερινή*, 23.1.1977.

ΠΛΗΣΗΣ, Κυριάκος: Το Τραγούδι της Αδελφιδής
Ν. Γεωργιάδης, *Νέα Εποχή*, Μάης-Ιούνης 1978, Αρ. 130.

ΠΟΔΗΛΑΤΑΣ, Α: Ο Λαμπίκος
Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 24.3.1977. Ν. Ρούσου, *Κύπρος*, 16.5.1977.

ΠΟΥΛΧΕΡΙΟΥ, Κίκα: Σπιτοκαλυβάκιμου
Μαρ. Τζούβα — Παϊκκου — *Τα Νέα*. 29.5.1977.

ΠΡΟΕΣΤΟΣ, Μιχάλης: Έπαρε πάνω-σου κορού, πούγινες ούλους μάνα
Χρ. Ρς, *Τα Νέα*, 3.9.1978. Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 19.9.1978, και *Κυπρ. Λόγος*, Σεπτ.-Δεκ. 1978, Αρ. 59-60. Κ. Γιαγκουλλής, Φιλελεύθερος, 23.9.1978.

ΠΥΛΙΩΤΟΥ, Μαρία: Χαρούμενοι Χαρταετοί
Α. Παννάτος, *Χαραυγή*, 24.4.1977.

ΠΥΛΙΩΤΟΥ, Μαρία: Οι Λύκοι και η Κοκκινοσκουφίτσα
Κ. Τόκας, *Χαραυγή*, 21.1.1977. Α. Παννάτος, *Χαραυγή*, 24.4.1977. Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 10.7.1977. Γ. Γεωργής, *Η Κύπρος-μας*, Μάης-Αύγ. 1978, Αρ. 5.

ΡΑΛΛΗΣ, Ανδρέας: Σαν θέατρο χωρίς εισιτήριο
Α. Πιλλάς, *Τα Νέα*, 25.9.1977.

ΡΕΜΠΕΛΙΝΑ, Έλενα: Τα Σώματα της Χρυσόθεμης.
Άννα Αρτεμίδη, *Δημοκρατική*, 31.10. 1977. Νικηφόρος, *Τα Νέα*, 20.11.1977.

ΡΟΔΙΝΗΣ, Άνθος: Εκ του κατά Διογένη
Γ. Λυσιώτης, *Κυπρ. Λόγος*, Γεν.—Απρ. 1978, Αρ. 55-56.

ΡΟΔΙΤΗΣ, Ανδρέας: Νουβορδία
Τ. Στεφανίδης, *Σημερινή*, 20.2.1977.

ΡΩΣΣΙΔΗΣ, Ιάκωβος: Κυπριακοί Αντίλαλοι
Ν. Γεωργιάδης, *Νέα Εποχή*, Ιούλ.-Οκτ. 1977, Αρ. 125. Χρ. Ζάνος, *Δημοκρατία*, 22.8.1977. Μ. Κράλης, *Σημερινή*, 28.8.1977. Α. Πιλλάς, *Τα Νέα*, 25.9.1977. Α. Περνάρης, *Αγών*, 2.10.1977. Ανών., *Χαραυγή*, 6.6.1978, (Αναδημοσ. από την Αυγή Αθηνών). Έλλη Αλεξίου, *Χαραυγή*, 6.6.1978 (Αναδημοσ. από την Αυγή Αθηνών). Π. Παλαιολόγος, *Χαραυγή*, 6.6.1978 (Αναδημοσ. από την Αυγή Αθηνών). Γ. Βαλέτας, *Αγών*, 28.10.1978. *Φιλελεύθερος*, 31,10.1978. *Τα Νέα*, 5.11.1978. (Από σχόλιο στα πλαίσια εκπομπής της ΕΡΤ).
Ι. Καμπανέλης, *Φιλελεύθερος*, 31.10. 1978.

ΣΑΝΤΗΣ, Γιώργος: Προσφορά ΙΙΙ
Α. Περνάρης, *Αγών*, 23.1.1977. Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 13.2.1977, και *Κυπρ. Λόγος*, Ιαν.-Απρ. 1977, Αρ. 49-50. Ν. Ρούσου, *Κύπρος*, 13.4.1977.

ΣΑΝΤΗΣ, Γιώργος: Του Ουρανού και της Γης
Α. Πιλλάς, *Τα Νέα*, 3.4.1977.

ΣΕΡΑΦΕΙΜ, Μόνικα: Φτερουγίσματα
Μ. Κράλης, *Σημερινή*, 4.6.1978. Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 9.6.1978.

ΣΟΦΑΣ, Πέτρος: Ποιήματα 1972-1975.
Μεσεβρινός, «Πνευμ. Ημερολόγιο», *Ανεξάρτητος*, 29.5.1978.

ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ, Φοίβος: Απομυθοποίηση
Π. Σόφας, *Νέα Εποχή*, Μάης-Ιούνης, Αρ. 130. Μ. Κράλης, *Σημερινή*, 14.5.1978. Α. Περνάρης, *Αγών*, 14.5.1978. Ανών., *Δημοκρατία*, 29.5.1978. Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 9.6.1978. Τ. Λειβαδίτης, *Χαραυγή*, 9.8.1978 (αναδημοσίευση).

ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ, Πέτρος: Γη-μου, οδύνης Γη
Α. Περνάρης, *Αγών*, 20.2.1977. Ν. Ρούσου, *Κύπρος*, 21.3.1977. Ρ.Π., *Ανεξάρτητος*, 21.3.1977. Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 24.3.1977, και *Κυπρ. Λόγος*, Ιαν.—Απρ. 1977, Αρ. 49-50. Α. Παρασκευάς, *Σημερινή*, 2.4.1977. Μαρ. Τζούβα-Παϊκκου, *Τα Νέα*, 10.5.1977. Δ. Χρίστης *Σημερινή*, 11.9.1977. Χ. Λαμπρινός, *Φιλελεύθερος*, 20.4.1978 και *Κυπρ. Λόγος*, Γεν.-Απρ. 1978, Αρ. 55-56. (Αναδημοσίευση από τη Μακεδονία, Θεσσαλονίκης).

ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ, Φίλιππος: Αντίστροφη Μέτρηση
Μ. Κράλης, *Σημερινή*, 26.2.1978. Η. Σαμουήλ, *Αγών*, 22.3.1978.

ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ, Κώστας: Η Μεγάλη Σφαγή
Γ Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 10.7.1977. Α. Περνάρης, *Αγών*, 2.10.1977.

ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ, Κώστας: Αντιγόνη και Πολυνείκης
Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 13.4.1978, και *Κυπρ. Λόγος*, Γεν.-Απρ. 1978, Αρ. 55-56.

ΤΑΠΑΚΗΣ, Αλέξανδρος: Ριγηλές Πνοές
Ν. Ρούσου, *Κύπρος*, 16.5.1977. Α. Περνάρης, *Αγών*, 12.6.1977. Στ. Ζυμπουλάκης, *Μόρφωσις*, Ιούν.-Ιούλ. 1977, Αρ. 385-386. Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 10.7.1977.

ΤΤΑΚΚΑΣ, Δημήτρης: Ξηφώτιν
Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 23.2.1978.

ΦΑΝΤΑΖΗΣ, Λώρος: Η Πόλις Εάλω
Ν.Σ. Νικολαΐδης, *Πν. Κύπρος*, Γεν.-Φλεβ. 1977, Αρ. 196-197.

ΦΑΝΤΑΖΗΣ, Λώρος: Ωδή στην Κύπρο
Α. Περνάρης, *Αγών*, 31.12.1978.

ΦΑΤΤΑΣ, Κώστας: Κύπρος, Γλυκειά Πατρίδα-μου
Α. Περνάρης, *Αγών*, 5.2.1978. Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 23.2.1978. Στ. Ζυμπουλάκης, *Μόρφωσις*, Μάρτιος 1978, Αρ. 394.

ΦΙΛΙΠΠΟΥ, Λοΐζος: Πορεία Μια και Μόνη
Ανών., *Κυπρ. Λόγος*, Ιαν.-Απρ. 1977, Αρ. 49-50.

ΦΛΟΓΑΣ, Νάσος: Αυτοψίες
Ανών. *Τα Νέα*, 9,4.1978. Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 13.4.1978, και *Κυπρ. Λόγος*, Γεν.-Απρ. 1978, Αρ. 55-56. Μεσεβρινός, «Πν. Ημερολόγιο», *Ανεξάρτητος*, 28.8.1978.

ΦΡΑΓΚΟΣ, Α. δες: ΜΑΥΡΗΣ ΧΡ. κ.ά.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ, Κυριάκος: Αχαιών Ακτή
Νικηφόρος, *Τα Νέα*, 23.10.1977. Α. Περνάρης, *Αγών*, 23.10.1977. Χρ. Ζάνος, *Δημοκρατία*, 21.11.1977. Α. Πυλιώτης, *Νέα Εποχή*, Νιόβ.-Δεκ. 1977, Αρ. 126-127. Α. Πιλλάς, *Τα Νέα*, 23.4.1978. Μεσεβρινός, «Πν. Ημερολόγιο» *Ανεξάρτητος*, 24.4.1978. Γ. Γεωργής, *Η Κύπρος-μας*, Γεν.-Φλεβ. 1978, Αρ. 3.

Χ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ, Κώστας: Καταγραφή
Ν. Γεωργιάδης, *Νέα Εποχή*, Ιούλ.-Οκτ. 1977, Αρ. 125. Χρ. Ζάνος, *Δημοκρατία*, 24.10.1977. Μεσεβρινός, «Πν. Ημερολόγιο», *Ανεξάρτητος*, 20.3.1978.

ΧΑΤΖΗΧΑΝΝΑ, Φιλίτσα: Χαρές και Λύπες
Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 10.7.1977.

ΧΕΙΜΑΡΡΙΔΗΣ, Μιχαλάκης Γ: Μαρία-Κερύνεια-Αγάπη
Α. Περνάρης, *Αγών*, 11.9.1977. Δ.Σ. Χρίστης, *Σημερινή*, 9.10.1977.

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ, Νίτσα Φ: Μυστική Πορεία
Ρ.Π., *Ανεξάρτητος*, 7.2.1977. Γ. Λυσιώτης, *Φιλελεύθερος*, 13.2.1977, και *Κυπρ. Λόγος*, Ιαν.-Απρ. 1977, Αρ. 49-50. Μίνως Περδίος, *Νέα Εποχή*, Γεν.-Φλεβ. 1977, Αρ. 122. Ν. Ρούσου, *Κύπρος*, 21.3.1977.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ, Ρ. δες: ΜΑΥΡΗΣ ΧΡ. κ.ά.

ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, Κύπρος: Συμφωνία στον Αέρα της 9ης Συμφωνίας του Μπετόβεν
Α. Περνάρης, *Αγών*, 15.5.1977. Ν. Ρούσου, *Κύπρος*, 23.5.1977.

ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, Κύπρος: Πέρα από την Ελλάδα ο Ήλιος. M. Ianelli, *Πν. Κύπρος*, Μάρτης 1978, Αρ. 210.

ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, Κύπρος: Ο Περιπαθής Οδοιπόρος
Ν. Παναγιώτου, *Πν. Κύπρος*, Οκτ.-Νιόβρ. *1978, Αρ. 217-218 (Σχόλιο Κυπρ. Τηλεόρασης, Ημερ. 23.9.1978).*

ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, Κύπρος: Θεατρικές Αποδελτιώσεις και Δυο Μονόπρακτα. Α. Περνάρης, Αγών, 28.11.1978.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

ΑΝΤΗΣ ΚΑΝΑΚΗΣ: Το Καράβι, ποιήματα, Λευκωσία, 1980, Σελ. 37, 21 εκ.

Ο Άντης Κανάκης είναι μια γνήσια ποιητική φωνή ζυμωμένη στον αγώνα και την πάλη του δοκιμαζόμενου λαού-μας. Αγωνίζεται ενάντια σε κάθε μορφή καταπίεσης και αδικίας, ζεί την τραγωδία, γεύεται την προσφυγιά και αιχμαλωτίζει τη μνήμη που ταξιδεύει μαζί-της.

Τ ο Κ α ρ ά β ι είναι η τέταρτη ποιητική συλλογή-του. Περιέχει ποιήματα απλά, περιεκτικά, που αγγίζουν την ποιητική ουσία και είναι δοσμένα με λυρική και ανθρώπινη γλώσσα. Ένα δείγμα (Ο Γάμος):

Δυό γυναίκες/μόνες,/απ' το συνοικισμό
στην εκκλησία/παντρεύαν τα παιδιά-τους.
Κι ενώ έψαλλε ο παπάς
βλέπαν τους άλλους δυό
νά 'ρχονται απο μακριά/κοντά-τους.
Ο ένας σκιά λευκή./Ο άλλος κίτρινη.
Ένα ποτάμι/τους έκοβε/το δρόμο.
Οι γυναίκες/κοιτούσαν/μ' αγωνία.
Τρεις φορές/πήδηξαν οι σκιές
για να περάσουν.
Τρεις φορές/πέσαν στο νερό.
Τέλειωσε ο γάμος./Τους πήρε το ποτάμι.
Τα στέφανα φιλώντας/οι δυο μάνες
- Φιλιά πικρά/- Φιλιά αλμυρά
μοιράζαν/στα παιδιά-τους.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΑΡΜΙΟΣ: Τύποι και Μορφές, διηγήματα. Πρόλογος Φρ. Βράχα, Εκδόσεις Ιωλκός, Αθήνα, 1979, Σελ. 123, 20.5 εκ.

Πρόκειται για συλλογή οκτώ διηγημάτων που αναφέρονται στη ζωή εδώ στην Κύπρο αλλά και στην Αφρική, όπου ο συγγραφέας έζησε για πολλά χρόνια. Θέματα των διηγημάτων, ο άνθρωπος, η κοινωνική ζωή, η αγάπη για τον τόπο, οι θύμησες του παλιού καιρού, κ.ά.

Ο Χρήστος Κάρμιος ξαναπαρουσιάζεται με βιβλίο στα γράμματά-μας ύστερα από σαρανταδυό χρόνια (Ο φ ί λ ο ς - μ ο υ, η Α γ γ έ λ α κ ι ε γ ώ, κ ι ά λ λ α δ ι η γ ή μ α τ α, Κύπρος, 1937) με ένα δείγμα ώριμης πεζογραφικής δουλιάς. Είναι κρίμα που στο ενδιάμεσο πολύ λίγο ασχολήθηκε μ' αυτή τη μορφή του λόγου, γιατί διαθέτει αρετές πεζογράφου: ικανότητα περιγραφής, ψυχογραφική δύναμη και λιτή γλώσσα.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΟΛΕΣΚΗΣ: Μεγάλο που ήταν το φεγγάρι, ποιήματα. Σχέδια: Χρ. Φουκαρά, Κύπρος, 1980, Σελ. 45, 21.6 εκ.

Είναι το τέταρτο ποιητικό βιβλίο του Γιώργου Μολέσκη (Ό μ ο ρ φ η χ ώ ρ α, 1967, Ο Δ ρ ό μ ο ς, 1970, Α υ τ ο β ι ο γ ρ α φ ί α, 1972) και περιλαμβάνει ποιήματα που γράφτηκαν τα χρόνια 1974-1978.

Στην καινούργια-του δουλιά ο ποιητής καταπιάνεται με το δράμα της Κύπρου και σε παγκόσμια κλίμακα με προβληματισμό πάνω στις κοινωνικές αξίες. Στην ποίηση του Γ. Μολέσκη δεν υπάρχει κραυγή και απόγνωση, διαφαίνεται όμως κάποια μελαγχολική διάθεση που δεν μειώνει την αγωνιστικότητα του έργου. Μερικοί τίτλοι ποιημάτων είναι ενδεικτικοί (Ένας σκύλος ανάμεσα στα σπίτια που πεθαίνουν. Χιλιόχρονη ελιά. Ο κόσμος που αγαπήσαμε). Δίνουμε ένα απόσπασμα από το ομώνυμο ποίημα της συλλογής:

Το χαράκωμα στη μέση της αυλής
ήταν επικίνδυνο ακόμα και στις απλές βόμβες
και σαν έγερνε η σκιά του κυπαρισσιού
ήταν εκτεθειμένο στο φεγγάρι. Τώρα θυμούμαι
έκρυψα τις φωτογραφίες των φίλων στο φεγγάρι
κι εκείνη της κοπέλλας, έφηβης παρθένας,
μέσα στο χαράκωμα. Τώρα περπατώ γυμνός
σε ξένους χώρους.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΝΤΗΣ: Στη γλώσσα πρωτομίλησα. Τα ιδιωματικά ποιήματα του Κώστα Μόντη (Με συνοπτικό γλωσσάριο). Πρόλογος: Γεώργος Κεχαγιόγλου. Φιλολ. επιμέλεια: Στάλω Μόντη-Πουαγκαρέ. Λευκωσία, 1980, Σελ. 62, 22 εκ.

Επιτέλους, ολόκληρη (σχεδόν) η ιδιωματική ποιητική δημιουργία τριαντατεσσάρων χρόνων του Κώστα Μόντη σε ένα βιβλίο!"Εκατόν ογδονταεφτά ποιήματα από έναν ώς σαρανταδυό στίχους», όπως χαρακτηριστικά σημειώνει στον πολύτιμο πρόλογό-του ο Γιώργος Κεχαγιόγλου, που βρίσκονταν σκόρπια σε συλλογές, ή και ανέκδοτα, μας δίνουν για πρώτη φορά την ευκαιρία συνολικής αποτίμησης της προσφοράς του Κ. Μόντη στην ιδιωματική-μας ποίηση. Προσφορά εξίσου σημαντική όσο και η ποίησή-του στην πανελλήνια γλώσσα.

Παραδοσιακή η ποίηση του Κώστα Μόντη αλλά με σύγχρονη θεώρηση της κυπριακής ζωής, δε συνεχίζει τη Λιπερτική ποίηση. Λειτουργεί αυτόνομη και αυτάρκης, πιό έκδηλα λυρική και ανάλαφρη - πιο αισιόδοξη, θα λέγαμε (σε αντίθεση με την ποίησήτου στην πανελλήνια γλώσσα, όπου ο προβληματισμός οδηγεί συχνότερα στην απαισιοδοξία), έχοντας απορρίψει κάθε διδακτισμό. Η αγάπη, θέμα ανεξάντλητο, δίνει στον Κώστα Μόντη ευκαιρία για μερικά από τα δροσερότερά-του ποιητικά ξαφνιάσματα.

ΑΦΡΙΚΑΝΟΙ ΠΕΖΟΓΡΑΦΟΙ, ανθολογία, επιλογή - μετάφραση - παρουσίαση: Ντίνα Κατσούρη, Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα, 1979, Σελ. 243, 21.3 εκ.

Η Ντίνα Κατσούρη ασχολείται για αρκετά χρόνια τώρα με μεταφράσεις από τη ξένη λογοτεχνία και ειδικότερα την αφρικανική. Παλαιότερα συμμετείχε σε δυό ανθολογήσεις Αφρικανών ποιητών (*Κυπριακά Χρονικά*, τ. 49, Αυγ./Σεπτ. 1956, και τ. 52, Απρ./Μάης 1966).

Η καινούργια-της εργασία περιλαμβάνει μεταφράσεις Αφρικανών πεζογράφων από την Γκάνα, Ζάμπια, Κένυα, Λιβερία, Νιγηρία, Ουγκάντα και Σιέρα Λεόνε, που έγραψαν στα Αγγλικά. Παρά τον περιορισμό, τα δεκαεφτά διηγήματα που ανθολογούνται δίνουν πλατιά εικόνα της αφρικανικής πεζογραφικής δημιουργίας και των θεμάτων που την απασχολούν, θεμάτων κοινών σε αναπτυσσόμενες χώρες, όπως η ελευθερία, η εθνική αυτογνωσία και η κοινωνική δικαιοσύνη.

Η Ντίνα Κατσούρη πετυχαίνει να μεταφέρει στη γλώσσα-μας τη φρεσκάδα της

γραφής, δίνοντας ένα βιβλίο χρήσιμο που στόχο έχει να δ ι α β α σ τ ε ί. Παράλληλα μας γνωρίζει ένα πνευματικό χώρο μεγάλου ενδιαφέροντος. Αξίζει να σημειωθεί πως το βιβλίο περιλαμβάνει στοιχεία πολιτικής γεωγραφίας των χωρών που παρουσιάζονται, βιογραφικά στοιχεία των συγγραφέων και γλωσσάρι, στοιχεία που το καθιστούν ιδιαίτερα χρήσιμο.

ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΤΟΝ ΙΔΙΟ ΟΥΡΑΝΟ: εικοσιπέντε ελληνοκύπριοι ποιητές για κοινή πατρίδα. Ανθολογία, Έκδοση Κ.Σ. ΕΔΟΝ, Λευκωσία, 1980, Σελ. 43, 23 εκ.

Η ανθολόγηση περιλαμβάνει δεκαέξη ελληνοκύπριους και εννιά τουρκοκύπριους ποιητές, κυρίως της νεότερης γενιάς. Πρόκειται για έκδοση ιδιαίτερης σημασίας γιατί αποτελεί την πρώτη - από όσο γνωρίζουμε - προσπάθεια αναζήτησης κοινών θεμάτων ανάμεσα στις ποιητικές δημιουργίες των δυο κοινοτήτων της Κύπρου, με στόχο την προσέγγιση των πνευματικών δημιουργιών στο δικό-τους επίπεδο.

Τα ποιήματα που ανθολογούνται είναι, σε γενική μορφή, απλά, ζεστά και άμεσα, γεμάτα ανθρωπιά και αγωνιστικότητα. Μέσα τους διαφαίνονται οι κοινοί οραματισμοί για ειρήνη και η ελπίδα για σωτηρία και επιβίωση του τόπου. Το όνειρο είναι αδιαχώριστο, γι' αυτό και η ποίηση, πηγάζοντας από εμπειρίες πόνου και καταστροφής, έχει κοινά γνωρίσματα.

Δεν είμαστε σε θέση να κρίνουμε τη μεταφραστική εργασία σε αντιπαραβολή προς το πρωτότυπο. Όμως το ελληνικό κείμενο έχει αμεσότητα.

Χαιρετίζουμε την προσπάθεια και συγχαίρουμε τους εμπνευστές της έκδοσης.

J.J. BJÖRNSTAHL: Το οδοιπορικό της Θεσσαλίας, 1779. Μετάφραση, προλεγόμενα, σημειώσεις: Μεσεβρινός. Τα Τετράδια του Ρήγα, Θεσσαλονίκη, 1979, Σελ. 159, 17.5 εκ.

Ιδιαίτερου ενδιαφέροντος κείμενο σε θαυμάσια μετάφραση του Αντώνη Μυστακίδη (Μεσεβρινού), θερμού φίλου της Κύπρου. Ο μεταφραστής δοκιμάζει στο κείμενο τη χρήση των λατινικών ψηφίων b d g για τη σωστότερη γραφή των δίψηφων μπ ντ γκ.

ΝΙΚΟΛΑ ΒΑΠΤΣΑΡΩΦ: Ποιήματα, Απόδοση στά Ελληνικά: Γιάννης Καρατζόγλου, Εκδόσεις Ποσειδώνας, Θεσσαλονίκη, 1979, 20.5 εκ.

Η έκδοση γίνεται με την ευκαιρία 70 χρόνων από τη γέννηση του βούλγαρου επαναστάτη-ποιητή και μάρτυρα. Η δόκιμη απόδοση στα Ελληνικά έγινε απο τον Θεσσαλονικιό ποιητή Γιάννη Καρατζόγλου, που επανειλημμένα ασχολήθηκε με την κυπριακή λογοτεχνία. Σημειώνουμε επίσης την αναφορά

Για τα μεγάλα αστέρια
στης Αμμοχώστου τον ουρανό
(από το ποίημα «Επιστολή»)

ΣΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ

Χωρίς προγραμματικές δηλώσεις.

Ούτε και σ'αυτό το τεύχος πρόκειται να κάνουμε «προγραμματικές δηλώσεις» για στόχους και σκοπούς της έκδοσής-μας. Πιστεύουμε στην π ρ ά ξ η και για τούτο η οποιαδήποτε θεωρητική εξαγγελία είναι άχρηστη. Οι φίλοι αναγνώστες που έχουν σήμερα στα χέρια-τους το δεύτερο τεύχος του περιοδικού, έχουν στις σελίδες των δυο τευχών μια πλήρη διακήρυξη των ενδιαφερόντων-μας.

Ευχαριστούμε όσους συμπαραστάθηκαν στο ξεκίνημά-μας. Παράλληλα, εκφράζουμε την εκτίμησή-μας για όλα τα περιοδικά του κυπριακού πνευματικού χώρου, που κάτω από συνθήκες ευρύτερης αδιαφορίας και οικονομικών δυσχερειών επιμένουν να εκδίδονται (μερικά, για συνεχείς δεκαετίες). Σε προσεχές τεύχος θα τα τιμήσουμε με πιό συγκεκριμένο τρόπο.

Ανακοινώσεις

— Συνεργάτης-μας ετοιμάζει εργασία για τα κυπριακά φιλολογικά ψευδώνυμα και παρακαλεί όσους διαθέτουν σχετικά στοιχεία ή πληροφορίες να τα στείλουν στο περιοδικό-μας. Οποιαδήποτε εκτενής συμβολή θα αναφερθεί επώνυμα.

— Αγοράζονται παλιά κυπριακά περιοδικά (πλήρεις σειρές, τόμοι ή μεμονωμένα τεύχη. Παρακαλούμε απευθυνθείτε στο περιοδικό.

ΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ

Χ ρ ι σ τ ό φ ο ρ ο ς Σ ά β β α (Μαραθόβουνο 1924 - Λονδίνο 1968): Ζωγράφος. Παρακολούθησε μαθήματα ζωγραφικής στο Central and Heatherley School of Art του Λονδίνου και υπήρξε μαθητής του Andre Lhote στο Παρίσι. Ιδρυτής στην Κύπρο της Γκαλερί «Απόφαση» (1960), σημαντικού πνευματικού και καλλιτεχνικού κέντρου. Πολλές ατομικές και ομαδικές εκθέσεις: Παρίσι (1958), Βηρυτός (1959), Λονδίνο (1964), Αθήνα (Πανελλήνιος, 1967), Βενετία (Μπιεννάλε, 1968), Λευκωσία (αναδρομική, Ινστιτούτο Γκαίτε, 1968), κ.ά.

Οι συνεργάτες

Γ ι ώ ρ γ ο ς Φ ι λ ί π π ο υ Π ι ε ρ ί δ η ς (Δάλι, 1904): Μεγάλωσε και έζησε πολλά χρόνια στην Αίγυπτο. Εγκαταστάθηκε στην Κύπρο το 1946. Διευθυντής της Δημοτικής Βιβλιοθήκης Αμμοχώστου (1954-1971). Έργα: «Οι Βαμβακάδες», μυθιστόρημα, Αλεξάνδρεια, 1945. «Διηγήματα από τη Μέση Ανατολή», Κύπρος, 1949. «Βιβλία και Βιβλιοθήκες», μελέτη, Αμμόχωστος, 1962. «Σκληροί Καιροί», διηγήματα, Αθήνα, 1963. «Ασάλευτοι Καιροί», Διηγήματα από την άλλη Κύπρο, Αθήνα, 1966. «Τέσσερα Θέματα Λόγου», δοκίμια, Αθήνα, 1973. «Ο Καιρός των Ολβίων», Διηγήματα από την προτελευταία Κύπρο, Αθήνα, 1975 (Λογοτεχνικό βραβείο Υπουργείου Παιδείας Κύπρου). «Ο Καιρός της Δοκιμασίας», διηγήματα, Θεσσαλονίκη, 1978. Δημοσίευσε μελέτες σε περιοδικά. Έργα-του μεταφράστηκαν στα Ρωσικά, Ρουμανικά, Αραβικά, Γερμανικά και Αγγλικά.

Κ υ ρ ι ά κ ο ς Κ ύ π α ρ η ς (Λάρνακα, 1942). Έργα: «Αναλυτικόν», ποιήματα, Κύπρος, 1975.

Χ ρ υ σ τ ά λ λ α Κ ο υ λ έ ρ μ ο υ (Αμμόχωστος, 1957): Φιλόλογος. Σκόρπια πεζογραφική εργασία δημοσευμένη στον κυπριακό τύπο.

Α ν τ ρ έ α ς Π ά ν τ ζ η ς: βλ. τ. 1.

Η ο μ ά δ α: βλ. τ. 1

ETKO
Grand Commandaria
Special Blend
Dessert Wine
The Wine of the Crusaders
LIMASSOL · CYPRUS